

Tisdagen den 13 maj

Kl. 19.30

Försvarspolitiken

Förhandlingarna leddes till en början av andre vice talmannen.

§ 1 Försvarspolitiken (forts.)

Fortsattes överläggningen om försvarsutskottets betänkanden 1979/80:13 och 14.

GUDRUN SUNDSTRÖM (s) replik:

Herr talman! När jag satt och hörde på Göthe Knutson tyckte jag mig uppfatta att han var av samma åsikt som vi reseranter, nämligen att det behövs i framtiden mera upplysning i försvarsfrågorna. Att Göthe Knutson och jag sedan ändå intar olika ståndpunkter beror förmodligen på att vi har våra förankringar på olika håll.

Jag ser Centralförbundet Folk och försvar som en färdig organisation som är djupt förankrad ute bland våra folkrörelser. Folk och försvar har redan den informationsapparat alldeles färdig som vi så väl behöver, i synnerhet nu när vi går emot ett nytt beslut i försvarsfrågan. Ju mera ansträngd vår egen och landets ekonomi blir, desto mera kritiska blir människorna mot de nya anslagsäskanden som framförs. Jag förstår att människor som med sina skatter skall betala de utgifter riksdagens beslut leder till börjar fundera på hur vi skall behandla försvarsfrågorna. Jag tror att också en moderat borde kunna vara tacksam om människorna började fundera över de sakerna.

Försvarskommittén har redan anlitat Centralförbundet Folk och försvar för att informera om vissa frågor, och jag tycker att det är bra om kommittén kan utnyttja Folk och försvar även i fortsättningen. Vi reseranter ser här en chans att föra ut information i försvarsfrågorna via folkrörelserna.

Därför, herr talman, står jag fast vid mitt tidigare yrkande om bifall till vår reservation i frågan om ökat anslag till Centralförbundet Folk och försvar.

GÖTHE KNUTSON (m) replik:

Herr talman! Jag vill säga ännu en gång att det är värdefullt att Gudrun Sundström pläderar så starkt för ökad försvarsupplysning. Emellertid föreligger det redan ett förslag om förhöjt anslag till Centralförbundet Folk och försvar i den regeringsproposition som riksdagen har att ta ställning till, och jag upprepar att det extra anslag på 200 000 kr. som föreslås i den socialdemokratiska motionen är mycket mycket mera än vad centralförbundet självt har äskat.

Då säger vi i försvarsutskottets majoritet att om man finner anledning att

öka informationen från exempelvis försvarskommitténs sida och Folk och försvar vill vara med om att sprida den informationen, så skall man rådgöra om detta och komma tillbaka och begära pengar, som man bör ha stora möjligheter att få av prisregleringsmedel.

Det måste väl vara en ytterligt positiv behandling av det i och för sig värdefulla angelägna syfte som också socialdemokraterna ställer fram i sin motion. Informationen som går ut till folkrörelserna är naturligtvis lika angelägen som all annan försvarsinformation och bör stimulera till ökad debatt.

Jag nämnde före middagsuppehållet att det är min uppfattning och säkert många andras att försvarsdebatten har varit mycket svag här i landet. Den har saknat omfattning och bredd. Mycket kan göras för att utveckla den debatten, och här har folkrörelserna självfallet en uppgift.

Att Folk och försvar är en inarbetad organisation kan också jag vitsorda. Jag undrar dock om det inte var ännu bättre tider för Folk och försvar på 1940- och 1950-talen, då man aktivt arbetade även bland ungdomar. Nu finns det emellertid stora möjligheter att vi skall kunna få till stånd en försvarsdebatt som så att säga tränger ner till människorna. Här har de politiska partierna en uppgift, vilket jag framhöll för en stund sedan i ett annat anförande.

HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Jag skall i mitt anförande uppehålla mig vid två frågor, nämligen det ekonomiska försvaret och de värnpliktigas förhållanden, som båda är – som vi ser det – oupplösligt förenade med spörsmålet om ett bra försvar.

Frågorna om det ekonomiska försvaret är på samma sätt förenade med spörsmålet om en väl utvecklad och fungerande industri som står under samhällelig kontroll i de avseenden som är direkt avgörande för vår försörjning under krig eller avspärrning.

Per Petersson talade tidigare i dag inledningsvis om den vingklippta duvan. Han menade väl att vi inte skulle klippa vingarna av försvaret, dvs. flyget. Men det är lika viktigt att vi inte klipper bort benen, för att duvan skall kunna landa eller för att den över huvud taget skall ha möjlighet att starta. Längst ned på botten finns ju det ekonomiska försvaret med alla de samhälleliga funktioner som är så viktiga för våra möjligheter att uppehålla ett försvar.

I inledningen till motion 1631 tar vi därför upp det förhållandet att det militära försvaret står sig slätt utan ett väl utvecklat ekonomiskt försvar. Vi kan ha ett militärt försvar som i tekniskt avseende är hur avancerat som helst, men om soldaterna är utan mat i magen står det still. Det är ju ett ganska enkelt faktum. På samma sätt är det med stålindustrin. Den kan vara hur avancerad som helst, men utan legeringsmetaller kan bara enklare järn produceras. Utan kol och olja blir det inget järn alls.

Jag skall inte i detalj gå in på det som står i motionen – den har ju intresserade själva kunnat läsa – utan mera på vad som sägs beträffande dessa

frågor både i budgetpropositionen och i utskottsbetänkandet.

Överstyrelsen för ekonomiskt försvar citeras i en bilaga till budgetpropositionen. Där konstaterar man bl. a. "att strukturförändringarna inom svensk industri har lett till färre och större produktionsenheter och mer specialinriktad produktion. Näringslivet har i växande grad blivit beroende av jämn och säker tillförsel av råvaror, halvfabrikat, komponenter och reservdelar från utländska leverantörer. Exportberoendet har ökat i takt med att grenar av industrin krävt större marknader än den som Sverige utgör. Vissa försörjningsviktiga varor och tjänster produceras av allt färre svenska företag. I vissa fall har tillverkningen helt lagts ner. Denna utveckling, som enligt tillgängliga prognoser i flera avseenden kommer att fortgå under överskådlig tid, innebär enligt ÖEF problem för försörjningsberedskapen."

Klarare kan man inte ge uttryck för den kris som samhället just nu befinner sig i. Det konstateras alltså att man blivit mer beroende av utlandsintressena när det gäller insatsvaror i produktionen. Man påpekar att monopoliseringen i den kapitalistiska ekonomin gått så långt att allt färre svenska leverantörer kan leverera allt mindre. Man säger också – för att använda ett politiskt-ekonomiskt språk – att samma monopolistiska tendenser i ekonomin nu är på väg in i ett imperialistiskt stadium, där man är beroende av allt större marknader för att över huvud taget kunna upprätthålla en viss produktion. Det är mycket allvarligt för vårt försvar.

I korthet kan man säga att ÖEF på några få rader och i mycket konkreta ordalag instämmer i vpk:s kritik av det svenska näringslivets sätt att fungera – man bekräftar alltså den kapitalistiska ekonomins oförmåga att på ett bra sätt upprätthålla den produktion som behövs för det ekonomiska försvaret.

Talare efter talare under eftermiddagen har också berättat om problemen: om obalansen, om omöjligheten av att uppfylla 1977 års försvarsbeslut, om ständiga förseningar i strävandena att upprätta beredskapslager osv. Alla inser sjukan och vem som är den sjuke patienten, men ingen vill hålla i kniven när det gäller att göra de nödvändiga operationerna, dvs. att vidta erforderliga förändringar i ekonomin.

I proposition nr 100 nämns inte heller med ett ord att det skulle krävas några åtgärder inom själva näringslivet för att försörjningen av de varor som behövs skall tryggas, utan där framhålls huvudsakligen att större lager skulle behöva läggas upp. Man pekar på att det behövs tre månaders lager av petrokemiska produkter, att det behövs en till två månaders lager av legeringsmetaller och att det görs förberedelser för ettåriga avspärrningar när det gäller mat och kläder.

Att klara ettåriga avspärrningar är väl på längre sikt målet också för de andra områdena, men just nu har man inte sådana möjligheter. Man hoppas förmodligen att under avspärrningsåret kunna omstrukturera den inhemska produktionen av mat och kläder så att vi kan nå självförsörjning på de områdena. Men det betyder att man måste utforma en tekopolitik som tar sikte på att vi skall klara detta. Vi skall kunna klara oss med de råvaror vi har i vårt land, bl. a. när det gäller rayon och ull. Vi måste självfallet också frigöra

oss från det multinationella beroendet på livsmedelsområdet. Vi kan inte låta utländska intressen bestämma om vi skall få någon mat eller inte.

Hur skall man göra med bränslen och drivmedel, med metaller etc.? Det är inget tvivel om att utvecklingen av alternativa bränslen påskyndas genom den uppläggning som folkkampanjen föreslog inför kärnkraftsomröstningen. En sådan uppläggning skulle samtidigt innebära en förstärkning av det ekonomiska försvaret på dessa områden, samtidigt som många tillfällen till produktiva och nyttiga arbeten skulle skapas ute i landet.

Det är förmodligen också så att vi skulle kunna bryta en del mineraler i större omfattning än i dag, om vi såg både till totalförsvarets behov och till vårt behov av arbete och välbefinnande ute i bygderna. Ofta är det inte direkt företagsekonomiskt möjligt att sätta i gång t. ex. en gruvbrytning, men om vi ser till vilka konsekvenser det skulle få för försvaret, om landet blir utan en viss metall och om vi är beroende av utländska intressen för att få denna, kan frågan hamna i ett helt annat läge. Jag tror att vi i den framtida försvarspolitiken måste försöka integrera försvarsintressena med näringslivsintressen på ett helt annat sätt än tidigare.

Man kan inte heller låta en allt större del av t. ex. specialstålsindustrin gå över till skrotbaserad produktion. Den frågan skall i och för sig diskuteras i morgon, men jag kan inte underlåta att nämna den i detta sammanhang. Vi kommer inom kort att importera åtta gånger den mängd skrot som vi i dag importerar. Samtidigt överväger man att vattenfylla gruvor, där vi har malmfyndigheter. Också sådana åtgärder gör oss utlandsberoende.

Herr talman! Det här är bara exempel ur en närmast oändlig lista, som skulle kunna upprättas vid en seriös granskning av det sårbara samhället. Jag vet att försvarsutskottet har diskuterat de här frågorna den senaste tiden, men de har också blivit extra aktuella mot den bakgrund som den senaste tidens konflikt på arbetsmarknaden utgjort. Så snart man viskade om bränsleproblem skyndade alla till pumparna. Det rådde fullständig panik omkring bensinstationerna. Och panikstämningen avtog inte när det viskades om att limporna skulle ta slut. Hur i all världen skulle vårt samhälle se ut, om situationen skulle bli verkligt allvarig – dvs. om man inte på ett tillfredsställande sätt skulle kunna ersätta bristvarorna? Och hur skulle försvaret klara sig? Inte alls, förmodligen.

Jag har tagit upp detta för att visa hur viktigt det är att inte isolera debatten till det militära försvaret utan också se till de två andra komponenterna i försvaret, dvs. det ekonomiska försvaret och civilförsvaret. Dessa områden är ju de två ben som hela det militära försvaret står på. Det militära försvaret är nära nog inget värt om vi inte upprätthåller verksamheten inom dessa två andra försvarsområden. Det säger en hel del om de prioriteringar som vi måste göra i framtiden.

Vad säger nu utskottet om vår motion, där vi kräver att riksdagen hos regeringen skall begära förslag om omfördelning av resurser från det militära försvaret till det ekonomiska och att den sittande försvarskommittén skall få tilläggsdirektiv för det ekonomiska försvarets utveckling?

Jo, hör och häpna: man säger att det är en viktig del av arbetet inför nästa

års försvarsbeslut att på nytt väga totalförsvarsgrenarnas uppgifter och resursbehov mot varandra. Riksdagen bör dock inte nu bestämma sig för detta, och därför bör vår motion avslås. Men om dessa frågor är så viktiga, borde man i stället behandla vår motion mera välvilligt och framhålla att det gäller en bra motion, där vi pekar på många väsentliga frågor, och sedan kanske anse motionen besvarad med vad som anförts. Men att avstyrka motionen sedan man gjort klart att den innehåller oerhört viktiga synpunkter tycker jag är litet konstigt. Utskottet säger ju mitt på s. 4 i betänkandet: "Utvecklingen inom näringslivet har dessutom medfört ökade krav på beredskapsåtgärder." Det är alltså det som överstyrelsen för ekonomiskt försvar har beskrivit i fråga om monopoliseringen, centraliseringen, utglesningen av produktionen, utlandsberoendet av råvaror, utlandsberoendet när det gäller marknader för att över huvud taget kunna upprätthålla produktion osv. Att utskottet inte går så hårt in på detta måste ju bero på att det samtidigt innebär en kritik av den kapitalistiska ekonomin. Den fungerar ju på det sättet – med centralisering, koncentration och imperialistiska tendenser. Och det är naturligtvis mycket negativt, om vi menar att vi skall ha ett riktigt bra ekonomiskt försvar. Vi måste ju ha en ökad planering och ett ökat samhällsintresse inom alla de produktionsgrenar som är viktiga för vår försörjning.

Herr talman! Jag har inte formulerat detta exakt utan har mera i all hast gjort en beskrivning. Utskottet borde ha bemött motionen i ordalag som att man ansåg att den pekar på allvarliga brister i dagens näringsliv som kan få ödesdigra konsekvenser för totalförsvaret. Med hänvisning till det borde man ha begärt hos regeringen att den lade fram förslag om omfördelning av resurser och tog initiativ till fördjupade studier av konsekvenserna för det sårbara samhället, i stil med vad vi kräver i motionen.

Vi tror naturligtvis inte att en borgerlig regering är förmögen att komma så värst långt i den här frågan, för högmod och klassintressen går före fall – även när det gäller att hålla på utlevade ekonomiska teorier. Men ett riksdagsbifall till vår motion skulle i alla fall uppfattas som en allvarlig strävan efter att verkligen skapa ett i alla avseenden starkt försvar och inte att bara bulla upp med kanoner i ladorna eller med flygplan.

Det är synd att försvarsministern inte är här, för han sade någonting som jag inte vet om han verkligen menade. Han kan också ha tänkt fel. Han sade så här: "Jag är den främste politiske företrädaren för försvarsmaktens intressen." Man kan tolka detta så att han är generalernas springpojke. Det måste vara precis tvärtom, nämligen att han är den politiska sidans främste företrädare gentemot försvarsmakten. Han kan ju inte mena att han går i försvarsmaktens ledband, herr talman? Jag hoppas verkligen att det var en felsägning och att han inte menade allvar med det han sade.

Med hänvisning till det jag sagt om det ekonomiska försvaret och om kriserna i den kapitalistiska ekonomin vill jag yrka bifall till vår motion 1631.

Jag vill också yrka bifall till motion 619 av Nils Hjorth m. fl. socialdemokrater som tar upp frågan om oljelagring i Hargshamn. Det är en motion vars

innebörd ligger helt i linje med den politik vi har skisserat i vår motion. För den händelse Nils Hjorth inte skulle yrka bifall till denna motion vill jag gärna ha detta gjort.

Så skall jag gå över till frågan om de värnpliktigas förhållanden, som också är oerhört viktiga för hur försvaret fungerar. Med ett bra försvar menar man också ett försvar där alla sluter upp, är lojala och känner att det är någonting som är viktigt och riktigt. Det gäller alltså reglerad och förkortad arbetstid under utbildningstiden, bättre ekonomiska villkor, civiliserad sjukvård, förbättrat arbetarskydd, och det gäller demokratiska och fackliga rättigheter.

Herr talman! Mycken spe och ironi har mött oss som driver dessa frågor i parlamentet. Det är frågor som de värnpliktiga med all kraft driver i sin vardagskamp för drägligare förhållanden. Det är berättigade krav som skulle rycka loss försvaret och de värnpliktiga från den litet 1800-talsmässiga anda som man lever i.

Jag måste ställa några frågor till försvarsutskottets ledamöter:

Vilka intressen har de värnpliktiga som skiljer sig så från samhällsmedborgarnas i övrigt att de inte skall kunna få normala fackliga rättigheter och skyldigheter under sin grundutbildning och repövning?

Vad är det som får utskottet att tro att de värnpliktiga klarar sig på 15 kr. om dagen de första 230 dagarna? Man påstod tidigare under debatten att den krona man föreslår är en höjning med 7 %, och det skulle motsvara höjningen ute på arbetsmarknaden efter uppgörelsen. Men man måste väl titta litet på vad man utgår ifrån. Det kan inte vara riktigt att jämföra 7 % på 15 kr. om dagen med 7 % på en vanlig månadslön.

Vad är det som får försvarsutskottet att tro att en reglerad arbetstid med 40 timmars arbetsvecka och över huvud taget en normalisering av förhållandena för de värnpliktiga skulle vara till någon skada för samhället och för utbildningen? Ni måste väl tro det, eftersom ni inte går vidare med de här frågorna och försöker lösa dem.

Vad är det som får er att tro att det är gynnsamt för inställningen till försvaret med en särskild och alldeles egen bestraffningsrätt, kränkande och motsättningsskapande som den ändå är? Att den är det vet ju alla som någon gång har drabbats av ett kompaniförbud eller kurrän därför att man råkat komma för sent. Det finns ju ingen som helst motsvarighet till den här bestraffningsrätten i det civila livet.

Allt detta är frågor som vi målmedvetet har motionerat om men som hela tiden avslagits. Det vore intressant att få en liten debatt kring dessa frågor.

Är det inte så att man genom en normalisering av förhållandena och genom civilisering av sjukvård och rättskipning skulle komma bort ifrån den avoga inställning som trots allt finns hos många som gör sin militärtjänst? Skulle man inte den vägen kunna effektivisera och ekonomisera den militära utbildningen och få den bättre?

Naturligtvis är det så. Det inser de värnpliktiga, och det inser t. o. m. regementschefen på Lv 6, vilket framgår av det brev han skrivit och som vi

riksdagsledamöter har fått. I det redogörs för hur det är med de sociala och ekonomiska förhållandena i det militära. Nu har herr Hägelmark redan läst ur det här brevet, så jag skall förkorta mitt anförande med att hänvisa till vad han citerade, för det var ungefär vad också jag hade tänkt läsa upp.

De värnpliktiga har nu själva tagit initiativ till att bilda ett fackförbund för att ta till vara sina intressen. Det är bra, och den allra bästa vägen för att få fram ett sådant förbund är att initiativet kommer från de värnpliktiga själva. Men det förbundet måste då ges samma rättigheter som tillkommer andra fackföreningar, så att det kan bli ett riktigt partsförhållande även i det här fallet.

När det gäller civilisering av sjukvården framgår det av betänkandet att vi i den frågan håller på att få rätt. Där står att försök med egensjukskrivning har gjorts och att detta har fungerat alldeles utmärkt. Man kommer alltså att fortsätta med det. Jag tror att om man skulle gå vidare med frågor inom de andra områdena av försvaret och se på de värnpliktigas rättigheter och försöka få normaliserade förhållanden inom arbetsmarknadsliknande områden och inom hela grundutbildningen så skulle man göra samma goda erfarenheter också där. Jag är alldeles säker på det. De värnpliktiga har nämligen inga andra intressen än samhällsmedborgarna i övrigt. Jag är också övertygad om att de allra flesta är positiva till ett bra försvar, att de vill ha ett sådant. Ett så att säga civiliserat förhållande inom utbildningen skulle ge oss många fördelar, och jag vill peka på några.

Vi skulle få seriöst arbetande skyddsombud.

Vi skulle få värnpliktiga med tryggad ekonomi – åtminstone i samma omfattning som andra människor har en tryggad ekonomi, om man nu kan tala om det i dessa dagar.

Vi skulle få en demokratisk och konstruktiv konstruktion om och i försvaret, en diskussion om dess uppgifter och dess sätt att fungera i de dagliga arbetsuppgifterna.

Herr talman! Jag slutar här med att yrka bifall till våra motioner 448 och 416.

PER PETERSSON (m) replik:

Herr talman! Hans Petersson i Hallstahammar har använt en del av sin tid till att gå till angrepp mot kapitalismen – mot marknadsekonomin. Jag hoppas att han är medveten om att det är just marknadsekonomin som har varit drivkraften bakom vår goda ekonomiska utveckling, som genom årtionden har hjälpt oss så att vi nu hör till de länder som har den högsta levnadsstandarden i världen. Jag vill att Hans Petersson är vänlig och talar om var i östvärlden man, med det system som han förordar, har en levnadsstandard som liknar vår.

När det sedan gäller möjligheterna inom det ekonomiska försvarets område, så har vi i nuläget en obalans i fråga om önskvärd försörjningsberedskap. Detta står att läsa i betänkandet, och jag har talat om det tidigare. Jag har också sagt att utvecklingen inom näringslivet har medfört ökade krav på beredskapsåtgärder. Men självfallet kräver detta också ekonomiska

resurser. Eftersom vi har haft en så god ekonomisk utveckling tack vare marknadsekonomin, bör vi också kunna avdela större resurser för att upprätthålla beredskapen på det ekonomiska försvarets område.

Men, Hans Petersson, det militära försvaret, civillförsvaret och det ekonomiska försvaret är ju inte som kommunicerande kärn. Om vi har ett bättre ekonomiskt försvar, är det ju inte säkert att vi för den skull behöver ha ett mindre bra militärt försvar.

Hans Petersson har haft en lång utläggning om hur man bör ordna det militära försvaret och har på punkt efter punkt krävt mer resurser, men han har inte med ett ord sagt någonting om hur kommunisterna har tänkt sig att spara de 2 100 milj. kr. som kommunisterna vill spara redan kommande år när det gäller försvaret. Det vore rätt värdefullt med tanke på debatten och vpk:s trovärdighet och intresse för totalförsvarsfrågor, om Hans Petersson också tog upp den aspekten.

HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! För att börja med det som sist nämndes, minskningen av försvarsutgifterna med 2 miljarder kronor, har ju Oswald Söderqvist tidigare i dag redogjort för detta. Jag tycker inte att vi behöver skämmas för att vi kräver nedskärningar av det militära försvaret med 2 miljarder kronor. Moderaterna går ju till vardags själva ut och kräver en nedskärning inom den offentliga sektorn med 9 miljarder kronor, eftersom de anser att samhällsekonomin inte har råd med så stora utgifter. Jag kan inte förstå att samhällsekonomin skulle ha råd med att klara just försvarets alla kostnader. Försvaret är ju den mest improduktiva delen av ekonomin och den mest inflationsdrivande delen i vad gäller statsutgifterna. Den övriga offentliga sektorn är ju på ett helt annat sätt produktiv, eftersom den i många avseenden möjliggör en industriell produktion.

Per Petersson sade att kapitalismen har gett oss det ekonomiska välståndet. Det är de arbetande människorna i det här samhället och inte det kapitalistiska systemet som har gett oss det välståndet. Man kan säga att vi har lyckats få ett välstånd trots kapitalismen.

Men nu får man inte bara se på hur det var förr i tiden, Per Petersson, utan man är tvungen att se hur det faktiskt är med ekonomin i dag. Det finns inte en människa i det här landet som inte kan hålla med om att vi befinner oss i en kris och att den kapitalistiska ekonomin är vikande och att alla dess funktioner håller på att falla samman. Det är ju också det som överstyrelsen för ekonomiskt försvar skriver, fast det inte sägs i precis marxistiska termer. Vi blir exportberoende och måste ha nya marknader för att upprätthålla produktionen. Vi är utlandsberoende när det gäller insatsrivaror i produktionen osv. Överstyrelsen för ekonomiskt försvar säger ju detta men på ett annat och litet enklare språk. Jag översatte bara till den politiska ekonomins språk, men då hette det naturligtvis att det var kommunistiska slagord. Allt fler ägnar sig åt dessa frågor och inser att kapitalismen inte håller. Så enkelt är det, Per Petersson – det kan ingen förneka.

BERNT EKINGE (fp):

Herr talman! Med anledning av att det i årets budgetproposition föreläs att verksamheten vid civilförvarsskolan i Katrineholm skall avvecklas och att detta skall ske så, att avvecklingen kan vara avslutad senast den 1 juli 1982, har jag i motion 1013 hemställt att riksdagen icke nu fattar ett sådant beslut, utan att verksamheten vid civilförvarsskolan i Katrineholm får fortgå i nuvarande utsträckning i avvaktan på 1982 års försvarsbeslut.

Bakgrunden är den, att om riksdagen nu skulle besluta om avveckling av verksamheten i Katrineholm, föregriper man den samlade lösning som jag menar bör ingå i det kommande försvarsbeslutet. Det skulle vara olyckligt, om man på detta sätt skulle föregripa utvecklingen.

En annan anledning är att vi behöver få ett bättre förhållande när det gäller de vapenfrias tjänstgöring och utbildning. Det kan knappast, sett från försvarssynpunkt, vara rationellt att använda den tillgång som dessa vapenfria värnpliktiga utgör för vårt samhälle på det sätt som nu sker.

I december 1979 tillsatte arbetsmarknadsminister Rolf Wirtén en utredning om dessa organisatoriska frågor med anledning av den nya vapenfri-lagstiftningen. Utredaren skall enligt direktiven göra en "översyn av administrationen och organisationen av de vapenfrias tjänstgöring m. m.". Jag knyter den förhoppningen till den här utredningen att den på allvar skall pröva lämpligheten av att överföra hela administrationen och organisationen av denna verksamhet till civilförsvaret och civilförvarsstyrelsen. Jag tror att i varje fall det övervägande flertalet av de vapenfria värnpliktiga gärna ser att även de får en adekvat utbildning under tjänstgöringstiden. Detta skulle enligt min mening klaras bättre, om hela verksamheten administrerades av civilförsvaret.

Om och när vi får möjlighet att på ett tillfredsställande sätt ordna denna utbildning, måste det framstå som naturligt att i första hand ordna utbildningen vid en förläggning som iordningställs för detta ändamål och som lokaliseras till en plats där man redan har i gång viss civilförvarsutbildning och som geografiskt och kommunikationsmässigt ligger väl till. Båda dessa kriterier uppfyller Katrineholm – nota bene att man inte nu beslutar att lägga ned civilförvarsskolan där.

Slutligen vill jag erinra om att när riksdag och regering fattade beslutet att förlägga en anläggning till Skövde var beslutet – jag citerar ur propositionen – att "en anläggning, utöver de befintliga anläggningarna i Rosersberg, Katrineholm, Revingeby och Sandö, skall förläggas till Skövde". Vidare står det i propositionen: "Frågan om att ersätta de nuvarande utbildningsanordningarna i Katrineholm med en ny anläggning får tas upp senare när civilförvarsstyrelsen har kommit in med det ytterligare underlag som behövs för att kunna ta ställning härtill. Jag vill i sammanhanget erinra om att verksamheten i Katrineholm avses pågå i nuvarande organisation och på nuvarande platser under perioden."

Det är värt att nämna detta, för nu talar utskottet och försvarsministern om "den provisoriska civilförvarsskolan i Katrineholm". Tidigare räknade de in Katrineholm bland civilförsvarets anläggningar utan detta tillägg. Jag

Nr 144

Tisdagen den
13 maj 1980

Försvarspolitiken

beklagar den här typen av argumentation.

Jag vill, herr talman, understryka att jag med tillfredsställelse noterar att utskottet inte tagit upp frågan om de 8 milj. kr. som det enligt en vilseledande propaganda påstås att man skulle spara genom att besluta att lägga ned skolan i Katrineholm. Det rätta förhållandet är ju det, att även enligt försvarsministerns förslag skall verksamheten i Katrineholm fortsätta och – som jag tidigare framhållit – vara avslutad den 1 juli 1982. Man kan då inte rimligtvis göra någon besparing under de här två åren, utan det kommer såvitt jag förstår snarare att bli dyrare att besluta om nedläggningen, eftersom erfarenheten visar att ingen verksamhet kan läggas ner – inte ens temporärt – utan att det kostar en hel del pengar. Ja, om jag skulle tillåta mig att generalisera, skulle jag kunna drista mig att säga: Låt oss avslå regeringens nedläggningsförslag och därmed spara några kronor åt civilförsvaret och Katrineholms kommun! – Jag vill alltså framhålla att detta var en generalisering, men jag tycker ändå det finns anledning understryka den här synpunkten.

Herr talman! Med det anförda vill jag förklara att jag vid den kommande voteringen kommer att rösta för reservation 12 vid försvarsutskottets ifrågasvarande betänkande.

Försvarsministern ERIC KRÖNMARK:

Herr talman! Jag vill klargöra för Bernt Ekinge att man år 1977, när propositionen skrevs på det planeringsunderlag som då fanns, räknade med 290 000 utbildningsdagar. Då tog riksdagen alltså ställning för att det skulle bli fem utbildningsanläggningar, men nu vet vi att utbildningsnivån är nere vid ungefär 200 000 utbildningsdagar.

Utbildningen av vapenfria värnpliktiga bedrivs som en försöksverksamhet, men vi kan inte minska försvarskostnaderna genom att föra över ett ökat antal personer från militär värnpliktsutbildning till annan utbildning, exempelvis inom civilförsvaret. På det sättet sparar vi inga pengar. Det är helt klart – och det har riksdagen numera tagit ställning till – att vi skall använda de vapenfria för civilförsvarsuppgifter. Men vi vet att vi redan i dag har en överkapacitet på våra anläggningar, och jag bedömer det som osannolikt att behovet kan klaras med fyra utbildningsanläggningar. Det är då för mig självklart att en av utbildningsanläggningarna skall ligga i västra Sverige, eftersom vi bör ha en utbildningsanläggning i vart och ett av de tre befolkningsrikaste områdena i landet: en i östra Sverige, en i södra Sverige och en i västra Sverige.

Även om man fattar ett femårigt försvarsbeslut skall man naturligtvis följa det. Men har man konstaterat att allvarliga missar gjorts vid planläggningen, måste ju under löpande period vissa korrigeringar i beslutet göras, med riktiga infasningar inför nästa försvarsbeslut.

När Bernt Ekinge säger att uppgifterna om 8 milj. kr. i merkostnader är vilseledande, så är det ett rätt hårt omdöme om civilförsvarsstyrelsen. Det är faktiskt det underlag som civilförsvarsstyrelsen har givit. Och även om man bibehåller anläggningen i Katrineholm fram till 1982, kan den icke avvecklas

under en dag, utan det blir även då en viss avvecklingstid. Det är de pengarna det gäller, och jag och regeringen har föreslagit att de skall användas till andra bristområden inom civilförsvaret, där de kanske kan komma till utomordentligt god användning.

Skulle det vara så – och nu talar jag till representanten för Södermanlands läns valkrets – att riksdagen år 1982 finner att det behövs fem utbildningsanläggningar, varav en ytterligare skall vara lokaliserad i östra Sverige, undrar jag om vi i detta ekonomiska läge verkligen bör göra en sådan satsning i Katrineholm, där vi i dag har att förhyra lokaler. Då måste en ordentlig och funktionell anläggning byggas, som kommer att kosta, vågar jag säga, mellan 80 och 100 miljoner. Det är inte realistiskt när försvaret några mil därifrån i sommar lämnar en annan anläggning, nämligen i Nyköpings kommun – en kommun som jag förmodar att Bernt Ekinge känner rätt väl till. Där har vi en flygflottilj som i så fall är nästan skraddarsydd som civilförsvansanläggning. Ur skattebetalarnas synpunkt borde det i så fall vara lämpligare – om detta skulle inträffa, vilket jag finner osannolikt – att utnyttja de investeringar som redan finns nedlagda och som innebär att staten har både mark och byggnader i stället för att göra sådana investeringar i Katrineholms kommun.

När vi befinner oss i ett så här besvärligt ekonomiskt läge inom olika delar av totalförsvaret och också inom civilförsvaret måste vi ha en rimlig framförhållning. Frågan om en avveckling i Katrineholm har ju inte dykt upp nu först under det här budgetåret. Den saken diskuterades också under den förra trepartiregeringens tid, då vi hade vissa överväganden i den riktningen. Jag förstår mycket väl att man av så att säga lokala skäl kämpar för sin anläggning. Jag har *ingenting* att *erinra* mot det – det är moraliskt helt försvarligt. Men skall man fatta ett sakligt beslut talar *ingenting* för att staten skulle göra en satsning genom att köpa mark och bygga en ny anläggning i Katrineholm. Om vi skall ha en femte anläggning skall vi utnyttja de resurser som statsmakterna redan har.

BERNT EKINGE (fp) replik:

Herr talman! Man blir tydligen litet sifferblind. Jag har blivit uppmärksam på att jag talade om 800 miljoner. Jag vill naturligtvis rätta till det – siffran skulle vara 8 miljoner.

Det var inte så att jag, när jag talade om 8 miljoner, riktade någon anmärkning mot civilförsvansstyrelsen. Den har, såvitt jag förstår, gjort en korrekt beskrivning av att verksamheten i Katrineholm under en tvåårsperiod drar en sådan kostnad. Vad jag sade var att det förekommer en osnygg propaganda som går ut på att man skulle kunna spara 8 miljoner om man lägger ned verksamheten i Katrineholm. Det var det påpekandet jag ville göra, och det är ju en helt annan sak.

Var och en är medveten om att avvecklingar – inte minst av statlig verksamhet – kostar pengar. Det skulle alltså även en avveckling av verksamheten i Katrineholm göra. Vad jag närmast menar är att det är förhastat att fatta detta beslut nu.

Nr 144

Tisdagen den
13 maj 1980

Försvarspolitik

Det var en intressant upplysning som försvarsministern gav då han sade att den här frågan var aktuell även under den förra trepartiregeringens tid. Jag citerade ur 1977/78 års budgetproposition, som alltså lades fram av den förra trepartiregeringen. Sedan kan jag bara upplysa kammaren om att under den tid som vi hade en folkpartiregering så fick vi uppgifter om att det beslut som hade fattats stod fast. Det betyder alltså, som jag ser saken, att det hela är ganska nypåkommet.

Sedan säger försvarsministern att det finns en anläggning i Nyköping som kommer att bli tom. Det är ändå på det sättet att vi i dag i Katrineholm har en utbildningskapacitet på civiltjänstens område. Vi har en anläggning för sådan utbildning. Skall man nu börja gräva upp flygbanorna på F 11 eller skall man bygga nya anläggningar ute i skogen? Min personliga uppfattning är att det är bättre och billigare för staten att fortsätta en utbildning på en plats där man redan är i gång än att flytta över till en helt ny plats.

Sedan är det också så – det tror jag att försvarsministern och jag kan vara överens om – att det är ett dyrt experiment att ta en gammal anläggning i anspråk för en helt annan verksamhet än den en gång varit avsedd för, ett experiment som i varje fall i det långa loppet blir betydligt dyrare än att bygga upp en ny anläggning. Tar vi i dag beslutet att avveckla Katrineholmsanläggningen är det definitivt; tar vi det inte har vi anläggningen kvar och kan låta försvarsutredningen titta på detta, och vi kan återkomma i samband med 1982 års beslut.

Försvarsministern ERIC KRÖNMARK:

Herr talman! Om riksdagen i dag fattar beslut om att Katrineholmsanläggningen skall avvecklas under en tvåårsperiod, gör vi en vinst mot om vi väntar till 1982 och då avvecklar anläggningen. Ett uppskov ger en merkostnad på 4 milj. kr. om året, som skulle kunna användas till andra eftersatta områden. Det är som jag ser det ingenting konstigt i detta. I alla nedläggningsfrågor visar de ekonomiska kalkylerna, att ju snabbare man gör en nedläggning, desto mer tjänar man på det. Precis detsamma gäller för det militära försvaret. Det är faktiskt inte fråga om att lämna oriktiga uppgifter – det är helt enkelt klara ekonomiska fakta.

Så säger Bernt Ekinge att nu finns det ju en anläggning i Katrineholm. Det är riktigt; vi har en förhyrd anläggning med lokaler som i och för sig är användbara men inte är tidsenliga. Det har ingått i den tidigare planeringen att vi skulle bygga en ny anläggning. Vi vet ganska säkert vad en sådan skulle kosta. När jag nämner siffrorna 80–100 miljoner har jag tagit till i underkant. Det är huvudmannen staten som skall bygga den. Skall vi köpa mark i Katrineholm när vi har mark i Nyköping? Och det är ingalunda tal om att vi skulle behöva riva upp några flygbanor på flygflottiljen i Nyköping, för den skall ändå användas som krigsflygbas. Av alla militära etablissemang är faktiskt de flygflottiljer som är byggda under 1940-talet bäst lämpade att konverteras till civiltjänstutbildning.

Det är mycket intressant att höra av en representant för Nyköpings kommun att man där inte är intresserad att få en utbildningsanläggning, om

det skulle visa sig att vi behöver en femte utbildningsanläggning - vilket jag dock betraktar som mindre sannolikt. Bernt Ekinge menar alltså att den inte skall ligga i Nyköping, och det noterar vi.

Vi vet inte riktigt vad som kommer att föreslås av den sittande försvarskommittén och vad riksdagens beslut 1982 om civillförsvaret kommer att innehålla, men vi kan göra en rimlig prognos. Med de fyra anläggningar som skall finnas har vi en betydande överkapacitet inom utbildningen. Den räcker bl. a. till för att utbilda vapenfria tjänstepliktiga. Har man en sådan någorlunda säker prognos, skall man så snabbt som möjligt tillvarata de rationaliseringsmöjligheter som finns.

BERNT EKINGE (fp) replik:

Herr talman! Försvarsministern noterade att jag inte ville ha civillförsvars-skolan till Nyköping. Vad jag vill ha till Nyköping är den nya pilotskolan. Och det, herr försvarsminister, kan vi ordna. Propositionen om den skall läggas i dagarna. Lägg den skola till Nyköping som hör hemma där, dvs. en skola som gäller flyget!

Det här är, vad jag förstår, ett försök av försvarsministern att hitta argument för sin egen hemstad. Och det må vara honom förlåtet, men jag tycker inte att det hör hemma i denna debatt.

Vidare säger försvarsministern att det skulle vara billigare att nu avveckla skolan i Katrineholm än att göra det 1982. Jag menar att det inte finns någonting som säger att vi skall avveckla den 1982. Det finns ingenting som säger att vi skall ha kvar skolan i Skövde. Det enda som över huvud taget hänt är att utöver de fyra anläggningar vi har, beslutade riksdagen och regeringen att förlägga den femte till Skövde. Med andra ord står samtliga i precis samma provningssituation. Det som sker efter 1982 menar jag att vi skall ta ställning till då. Vi skall inte binda oss i dag. Det är inget billigt alternativ att göra på det sättet.

Jag tror alltså att det finns en bra lösning på den här frågan. Låt oss ha kvar utbildningen vid civillförvarsskolan i Katrineholm, låt oss förlägga pilotskolan till Nyköping och låt oss se till att vi får en utbildning för de vapenfria värnpliktiga, vilken de också behöver få, helst vid en anläggning som är rationell och riktig. Ta till vara de grundläggande förutsättningar som finns i Katrineholm med övningsområde och andra miljöförhållanden! Då tror jag att vi har löst den här frågan på bästa sätt.

Försvarsministern ERIC KRÖNMARK:

Herr talman! Med risk för att det börjar bli tjatigt skulle jag när det gäller prioriteringen av olika utbildningsanstalter vilja säga att enligt civillförsvarsstyrelsen är Skövdeanläggningen i dag nummer fyra och Katrineholm nummer fem. Riksdagen har i och för sig aldrig tagit ställning till den här prioriteringen, utan den måste vara någonting som genomförs på myndighetsnivå. Om herr Ekinges linje skulle vinna skulle det innebära att riksdagen uttalar att vi inte skall ha någon anläggning i västra Sverige, alltså i Skövde. Det förundrar mig något.

Vi debatterar inte civil pilotutbildning i dag, men låt mig upplysa herr Ekinge om att min hemstad är Vimmerby, och vi har aldrig haft några som helst ambitioner att förlägga en civil pilotskola dit.

Andre vice talmannen anmälde att Bernt Ekinge anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

AXEL ANDERSSON (s):

Herr talman! Trots att Sörmland är ett mycket vackert landskap avser jag att bryta trenden och tala om andra delar av vårt land. Riksdagen har i dag att fatta många beslut på det försvarspolitiska området, som i hög grad berör en mängd orter och kommuner i vårt land, även utanför Sörmland.

I många kommuner är försvaret en av de allra största arbetsgivarna, och ur den synpunkten har våra beslut här i kammaren stor betydelse. Även kommunalekonomiskt blir våra investeringsbeslut senare i dag viktiga ute i landet och främst då på regementsorterna.

I Gävle har kommunen i flera år förhandlat med fortifikationsförvaltningen om anslutning av I 14 till kommunens fjärrvärmenät. Förhandlingarna bröts under fjolåret av fortifikationsförvaltningen. De skäl som förebars var dels kostnaderna, som man ansåg blev alltför höga, dels försörjningssäkerheten i krigstid, som man ansåg alltför låg. Gävle kommun har under förhandlingarnas gång erbjudit anslutning till starkt reducerad kostnad. Om säkerheten i värmeförsörjningen är att notera att den av andra storkonsumenter, t. ex. Gävle sjukhus, bedöms som fullt tillfredsställande. Dessutom har jag trott – åtminstone hittills – att vår militär och våra förband under eventuella ofredstider skulle vara ute och försvara vårt land och alltså lämna kasernernas behagliga innetemperatur.

I regeringens budgetproposition i år har fortifikationsförvaltningen fått som den velat. Regeringen föreslår att 14,3 milj. kr. i 1979 års priser anslås till byggande av en värmecentral vid I 14 i Gävle.

Min riksdagskollega Ing-Marie Hansson och jag tycker av många skäl att riksdagen bör avstyra detta och föreslår i motion 481 till årets riksmöte att fortifikationsförvaltningen åläggs att återuppta förhandlingarna med Gävle kommun. Vi menar att ekonomiska, miljömässiga och inte minst energipolitiska skäl talar för en anslutning av I 14 till Gävle kommuns fjärrvärmenät.

Sedan motionen skrevs har det positiva hänt att förhandlingarna återupptagits, och som försvarsutskottet säger i sitt betänkande bereds ärendet nu i regeringskansliet.

Herr talman! Försvarsutskottet föreslår att motion 481 avslås, eftersom dess syfte är tillgodosett. Trots utskottets avslagsyrkande känner vi motionärer oss tillfreds inte bara på grund av det faktum att man nu förhandlar igen utan fastmer genom den markering som försvarsutskottet gör på s. 38 i sitt betänkande 1979/80:13. Där står: "Utskottet vill i detta sammanhang understryka att det från såväl effektivitetssynpunkt som med tanke på behovet att spara energi är angeläget att eftersträva att samutnyttja

värmeanläggningar.”

Herr talman! Det är vår förhoppning att denna utskottets mening, som om en stund skall bli riksdagens beslut, även när vederbörande handläggare i regeringskansliet.

IVAN SVANSTRÖM (c):

Herr talman! Det har varit intressant att lyssna på den debatt som har förts här i dag om försvarspolitik. Debatten har fått mig att minnas mina första år i Sveriges riksdag, då jag i första kammaren rätt ofta deltog i försvarsöverläggningarna. Vad jag då först och främst tog upp var frågor om värnplikten och om de värnpliktigas förhållanden. Det är nu intressant att konstatera att trots att alla motioner från mitt och likasinnades håll då avlogs har förslagen successivt genomförts under den tid som gått sedan dess.

Vi måste ständigt vara medvetna om att förutsättningen för att vi skall få ett verkligt folkförsvar i vårt demokratiska land är att de värnpliktiga känner den uppskattning som de bör röna för de betydande insatser som de, dvs. den manliga delen av landets ungdom, gör. I det samlade försvarets intresse kan dessa insatser värde inte nog uppskattas.

För ungefär 15 år sedan aktualiserades för första gången frågan om ett generellt gällande frikort för de värnpliktigas resor till och från hemorten. Vi som då motionerade om detta hade den uppfattningen att det skulle vara rationellt, praktiskt och egentligen billigast att på det sättet göra det möjligt för alla värnpliktiga att utan rekvisition av biljett med därtill hörande byråkratiskt krångel kunna färdas till sina hemorter vid de tillfällen då de var fria från tjänsten.

Detta förslag har återigen tagits upp, denna gång i en motion, nr 818, till årets riksmöte av Ulla Ekelund och mig. När det gäller tåg- och bussresor bör det från många synpunkter vara värdefullt att tillerkänna de värnpliktiga ett generellt gällande frikort. De invändningar häremot som tidigare rests om att det skulle uppstå olägenheter för järnvägsmyndigheter och på de militära förläggningarna genom att resor kunde komma att företas som inte i förväg hade beräknats är inte välgrundade. Det borde vara lätt, hävdar vi motionärer, att bilda sig en uppfattning om resandeströmmens storlek.

Vi tror dessutom att om vårt motionsförslag i år skulle genomföras – det innebär att man skulle ha i princip fria resor mellan förläggningssorten och hemorten i stället för det nuvarande systemet med valfria resor – så skulle mycket vara att vinna. Någon kö vid biljettluckorna skulle man inte behöva riskera.

Vi tror också att den ibland med rätt eller orätt ifrågasatta skadegörelse i samband med permissionsresor som läggs den värnpliktiga personalen till last skulle vara lättare att komma till rätta med om man hade ett frikort försett med fotografi och namnteckning. De administrations- och kontrollåtgärder som nu företas i samband med de värnpliktigas resor skulle man också slippa.

Vi tror också att det skulle betyda åtskilliga förbättringar i fråga om trafiksäkerheten om man hade alternativet att välja fria hemresor på

Nr 144

Tisdagen den
13 maj 1980

Försvarspolitik

spårbundna trafikmedel i jämförelse med de ibland ganska äventyrliga permissionsresorna i egen bil.

Vi tror alltså att det som vi här föreslagit skulle ligga helt i linje med de övriga värnpliktsociala strävandena, som det enligt vår mening är angeläget att genomföra. Vi tror inte heller att vårt förslag skulle bli mera kostsamt än nuvarande system att bevilja fria resor.

Utskottet säger med anledning av vår motion att man måste vänta på den utredning om kostnader för och inriktning av de värnpliktigas förmåner som överbefälhavaren avser att lämna senare under det här året. Med den handläggning som är vanlig och som jag efter mina riksdagsår väl känner till får man acceptera en sådan behandling av försvarsutskottet i det här fallet. Men jag ber att få notera att i försvarsutskottet ingående centerledamöter i ett särskilt yttrande, betecknat 2 och tillfört utskottets betänkande, har uttalat att man anser att införandet av ett system med frikort för värnpliktiga är en angelägen social reform, som dessutom bör kunna minska det byråkratiska arbetet vid biljettbeställningar. De som har undertecknat detta särskilda yttrande anser också att det är angeläget att grundtankarna i motionen 818 prövas ytterligare. De värnpliktsociala, försvarsekonomiska och administrativa effekterna av ett sådant genomförande av motionsförslaget bör studeras ingående, säger man i detta särskilda yttrande, vars synpunkter jag ber att få understryka.

Jag har vidare den starkt underbyggda förhoppningen att en lösning i enlighet med den nu av mig och andra genom åren flitigt framförda uppfattningen – ett generellt gällande frikort för de värnpliktigas hemresor gällande under den tid de är inkallade – skall kunna genomföras så snart det underlag överbefälhavaren räknar med att framlägga finns tillgängligt.

Eftersom jag väl förstår att det inte tjänar någonting till att yrka bifall till en motion, som utskottet i sak ställt sig så positivt till, har jag inte något yrkande, herr talman.

Det skulle vara frestande att till sist göra också några reflexioner kring den debatt som förts mellan försvarsministern och herr Ekinge. Jag känner relativt bra till bakgrunden och förhållandena för de vapenfria värnpliktiga – jag har haft äran att tillhöra vapenfrinämnden ända sedan dess tillkomst. Jag är övertygad om att mycket skulle vara att vinna på att det nu ständigt ökande antal som beviljas vapenfri tjänst får en utbildning som kan anses vara rätt och riktig. Huruvida den skall meddelas i särskilda skolor i enlighet med de tankegångar som Bernt Ekinge anförde eller på annat sätt anser jag att de kommande övervägandena får utvisa. I varje fall är jag intresserad av att man kan förbättra möjligheterna att anvisa de pojkar som beviljas vapenfri tjänst en riktig och värdefull utbildning.

GÖTHE KNUTSON (m) replik:

Herr talman! Ivan Swanström redogjorde själv för vad utskottet här har svarat på motionen 818. Vi hänvisar till den undersökning som skall redovisas för regeringen senast i mitten av september 1980: "Nu liksom då" – frågan har alltså behandlats tidigare – "vill utskottet i avvaktan på resultatet

av undersökningen inte biträda några ändringar av värnpliktigas förmåner utöver dem som föreslås i propositionen.”

Jag har tidigare här i kammaren denna dag redogjort för de förbättringar som har skett.

Herr talman! Jag kan också berätta för Ivan Svanström att utskottet inte bara på en höft har tillbakavisat motionsyrkandena, utan vi har tagit kontakt med reseföretagen i fråga. Från SJ erinrar man om att de värnpliktigas resor i allmänhet företas när trafikföretagen har sin toppbelastning i resandet, dvs. under helgerna. SJ och andra trafikföretag har naturligtvis ett behov av att kunna planera så att man i tid vet beställningsunderlaget – det gäller framför allt beträffande sovvagnar och sittplatser i tåg som har sådan markering.

Motionärerna har också hävdad att det skulle bli en besparing genom att man tog bort den här *tian* och den *administration* som i sammanhanget belastar beställningsapparaten. Men administrationen kommer man ändå inte ifrån, och den här inbesparingen blir då, som SJ säger, försumbar. Det är knappast heller troligt att en sådan åtgärd skulle stimulera kollektivåkandet; det tror inte reseföretagen.

Vi har alltså konstaterat att vi i avvaktan på resultatet av undersökningen bör låta den här frågan vila. Det finns kanske tillfälle för regeringen att återkomma.

IVAN SVANSTRÖM (c) replik:

Herr talman! En vänlig granne viskade till mig att det väl var onödigt att begära replik när jag inte hade något yrkande, men det var ändå intressanta synpunkter Göthe Knutson anförde. Jag har emellertid inte påstått att försvarsutskottet skulle ha behandlat vår motion på en höft.

Göthe Knutson anför en del invändningar som, säger han, härstammar från SJ och andra reseföretag. Under årens lopp har jag hört dem tillräckligt många gånger för att vara ganska reserverad mot tyngden i sådana argument. Jag tror mig veta att man inom försvarsstaben – åtminstone har man sagt mig det vid personligt besök där vid något tillfälle – har ganska stor förståelse för de fördelar som ett generellt gällande frikort skulle ha.

Nu ber jag kammaren och herr Knutson att ge noga akt på att det finns en liten skillnad här. Vi föreslår den här gången en generellt gällande möjlighet till fri resa – genom ett frikort – mellan förläggningsorten och hemorten, som ett alternativ till de nuvarande reglerna om resa vart som helst i Sverige för 10 kr. I förslaget har vi lagt in en värdering när det gäller ständiga, lätta och ekonomiskt överkomliga möjligheter att under tjänstgöringen upprätthålla kontakt med hemorten – detta som ett alternativ till annat resande, som ur rekreationssynpunkt kan anses värdefullt. Vi har alltså särskilt velat markera betydelsen av en ständig kontakt med hembygden.

GÖTHE KNUTSON (m) replik:

Herr talman! Ivan Svanström är så anspråkslös. Jag har alltså kommit att ägna större uppmärksamhet åt hans inlägg än vad han själv hade förväntat sig. Det gläder mig att jag kan glädja herr Svanström med det.

Jag ville i mitt inlägg inte nämna den här förändringen som nu motionärernas förslag innebär, nämligen att de värnpliktiga skulle missa möjligheten att åka till någon annan plats än hemorten: detta ville jag bespara offentligheten. Men eftersom man nu har fört fram det här förslaget så många gånger, är det kanske så att allmänheten och även de värnpliktiga har klart för sig att det finns givmilda och konstruktiva motionärer som vill förändra systemet. Man kan ju lätt uppfatta det så att det är fråga om oginhet från försvarsutskottets sida, men det är det icke.

PER-OLOF STRINDBERG (m):

Herr talman! Det har ju blivit en lång försvarsdebatt här i dag, och det är många talare som har deltagit i den. Jag tycker att man skall ta det som ett glädjande uttryck för att vår försvarsdebatt har vidgats från att tidigare i stort ha engagerat ett fåtal politiker och experter till att omfatta allt fler. Det visar på ett ökat intresse för de för oss alla så viktiga försvarsfrågorna. Vi vill ju alla ändå att vårt folkliga försvar skall ha en så bred förankring som möjligt och också bli föremål för en så bred debatt som möjligt.

De betänkanden från försvarsutskottet som vi behandlar här innehåller ju ett flertal viktiga avsnitt, och jag skall begränsa mig till ett par av dem.

Trots att försvarets utgifter i första hand är avhängiga av förhållandena i vår omvärld, så har svårigheterna i svensk samhällsekonomi helt naturligt även påverkat försvarsanslagen. Detta har dock skett i en utsträckning som mot bakgrund av den tilltagande internationella spänningen och stormakternas ökande upprustning, inte minst i Europa, inger allvarlig oro. Så sent som i går träffades representanter för NATO-staterna för att ytterligare intensifiera upprustningen i Europa, och i morgon kommer förmodligen Warszawapaktens stater att fatta beslut i samma riktning.

Det är mot den bakgrunden anmärkningsvärt att socialdemokraterna även i år föreslår avsevärt reducerade försvarsanslag. Att tänka sig att fortgående rationaliseringar och personalminskningar skulle kunna ge några betydande besparingar utöver vad regeringen har beräknat är minst sagt orealistiskt. Ett bifall till det socialdemokratiska förslaget skulle i nuläget få helt orimliga konsekvenser för försvaret och för vid försvaret anställda.

Herr talman! Jag skall inte föregripa det utredningsarbete som skall igångsättas beträffande möjligheterna att spara pengar genom förkortad värnpliktsutbildning eller genom att på olika sätt variera utbildningstidens längd. Men att detta innebär en besparingsväg som medför uppenbara risker dels för en trupps förmåga till uthållighet i strid, dels för den enskilde soldaten, måste vi vara helt på det klara med. Även ett långt tillbakadraget lokalförsvarsförband kan möta exempelvis luftlandsatta motståndare och det blir i så fall förvisso välutbildade och välutrustade förband. Jag vill påpeka det här så att det inte glöms bort i debatten och i det utredningsarbete om värnpliktsutbildningen som skall företas.

Flygplansfrågan behandlas här i dag på nytt – jag vet inte för vilken gång i ordningen.

Vår strävan bör rimligtvis vara – främst av säkerhetspolitiska skäl – att

inom landet bevara vår kompetens att utveckla och producera flygplan för det svenska försvaret. Beklagligtvis blev det inte möjligt att uppnå politisk enhet kring B3LA eller A 38/Sk 38. Det är min förhoppning att – trots den socialdemokratiska inställningen i dag – det på sikt skall bli möjligt att nå enhet kring JAS-projektet.

Vår försvarsindustri – bl. a. Saab-Scania's flygdivision - tycks av en del upplevas uteslutande som en samhällsekonomisk belastning. Detta är fel ur många synpunkter. Det torde på sikt inte vara möjligt att till lägre kostnader anskaffa erforderlig försvarsmateriel genom import. Ur samhällsekonomiska synpunkter vore det bl. a. ytterligare en allvarlig belastning på vår handelsbalans, och ur industripolitisk synpunkt vore det allvarligt om vi ginge miste om det högteknologiska kunnande som finns inom försvarsindustrin, ett kunnande som betytt mycket på skilda områden inom svenskt näringsliv.

Dessutom har Hans Lindblad tidigare här i dag redovisat de alternativ – eller rättare sagt den brist på alternativ – som föreligger när det gäller att anskaffa för svenskt flygvapen lämpliga flygplanssystem, så jag behöver inte gå in på det.

Herr talman! Försvaret har under en följd av år genomgått omstruktureringar och förbandsnedläggelser och genomfört personalminskningar som helt saknar motsvarighet i svensk statsförvaltning. Vid sidan om dessa mera genomgripande förändringar pågår ständigt vad man brukar kalla "vardagsrationaliseringar" – allt i syfte att minska kostnaderna för försvarets fredsorganisation.

Personalminskningarna – i kombination med stora vakanser – ställer helt naturligt kvarvarande personal inför betydande svårigheter. Detta gäller såväl personal med utbildningsuppgifter som övriga – och pressen är stor på personal på alla nivåer. Situationen är sådan att personalvårdsfunktionen inom försvaret får allt större och delvis förändrade uppgifter. Jag kan helt instämma i den beskrivning av personalvårdens viktiga funktion som Eric Hägelmark gjorde tidigare i dag.

Det är därför viktigt att personalvården såväl centralt som ute på fältet ges en sådan ställning och sådana resurser att den kan fylla sin betydelsefulla uppgift. De olika meningar som kommit fram i försvarsutskottets betänkande liksom i debatten strax före middagsuppehållet tar inte så mycket upp resursfrågorna – det har närmast blivit en tvist om organisationsfrågan.

Under allmänna motionstiden väcktes en moderatmotion med Sten Svensson som första namn, i vilken vi tar upp personalvårdens problem. Vi kan acceptera att personalvårdsbyrån organisatoriskt inordnas i en personalsektion, men det är viktigt att byrån får en så självständig ställning och sådana personella resurser att den motsvarar de höga krav som personal och värnpliktiga med rätta kan ställa, något som även ur försvarets synpunkt är angeläget.

Jag är glad över att försvarsministern – det framkom också här i debatten före middagsuppehållet – har samma mening och att personalvården

kommer att tillmätas den betydelse som den har för att på sikt åstadkomma den goda anda inom försvaret som vi alla eftersträvar.

I detta anförande instämde Sten Svensson (m).

ROLAND BRÄNNSTRÖM (s) replik:

Herr talman! På nytt beskylls vi socialdemokrater för att inte ha anvisat vägar till den lägre ram som vi har föreslagit när det gäller årets försvarsbeslut. Låt mig bara påminna om att vi inom försvarspolitiken rör oss med femåriga försvarsplaner. Redan i 1977 års beslut redovisade vi underlag för minskningar av den ekonomiska ramen med då ungefär 350 milj. kr. Till det förslaget fogade vi en utförlig beskrivning av den inriktning försvaret borde ha under den kommande femårsperioden.

Jag menar att det i nuläget är omöjligt för oss att i detalj följa upp den ökning av beloppet som ju ändå blir följderna av de principer som gäller för justering av försvarskostnaderna. Från den synpunkten finner vi det riktigare att myndigheter och regering hanterar det nuvarande beloppet. Vi står alltså fast vid den grundläggande principen från 1977.

PER-OLOF STRINDBERG (m) replik:

Herr talman! Jag är fullt medveten, Roland Brännström, om att försvaret arbetar med långtidsplaner och att det finns en femårsplanering. Men vad vi här i dag diskuterar är ju budgeten för det kommande budgetåret.

Jag begriper mycket väl att det för Roland Brännström liksom för övriga socialdemokrater i nuläget är omöjligt att precisera hur dessa besparingar skall göras. Det är helt enkelt så orealistiskt att det i dag icke är möjligt. De stora delarna av försvaret utgörs ju marginellt av rörliga medel inom försvarets utgiftsram. Jag begriper mycket väl att socialdemokraterna vill överlåta till en regering, som man tydligen sätter enorm tilltro till, att lägga fram dessa besparingsförslag. Jag betraktar detta som ett rent demonstrationsförslag utan någon som helst täckning i den praktiska politiken.

ROLAND BRÄNNSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Jag tror att Per-Olof Strindberg försöker begripa mer än han egentligen förstår – i alla fall uttrycker han sig så att han ger det intrycket. Verkligheten är ändå den, att när vi tog ställning till 1977 års försvarsbeslut med den lägre ram som vi då anvisade, pekade vi också på de poster där en prutning skulle vara möjlig. I förlängningen av vår inriktning skulle det ha gett den lägre kostnadsram som vi föreslår i samband med årets behandling av försvarspolitiken.

PER-OLOF STRINDBERG (m) replik:

Herr talman! Det är väl ändå inte praktisk politik att bygga vidare på förslag som redan tidigare avslagits i riksdagen. Man måste väl ändå utgå från den reella situation i vilken vi nu befinner oss. Det är i den situationen som

socialdemokratin definitivt saknar förmågan att presentera förslag till hur man skall klara detta.

Andre vice talmannen anmälde att Roland Brännström anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Holger Bergman och Bernt Ekinge har tidigare i debatten talat om civilförvarsskolan i Katrineholm. De har anfört goda skäl för att denna skall finnas kvar. Det är därför enkelt för mig att ytterligare argumentera i samma fråga. Jag kan alltså fatta mig kort.

I årets budgetproposition föreslår regeringen en avveckling av civilförvarsskolan i Katrineholm. Avvecklingen avses att påbörjas budgetåret 1980/81 och vara avslutad senast den 1 juli 1982. Detta är ett överraskande förslag från regeringens sida. Förslaget går emot alla tidigare gjorda uttalanden. Dessutom står det i strid med civilförvarsstyrelsens uppfattning att skolan bör finnas kvar i avvaktan på 1982 års försvarsbeslut, eftersom detta kan komma att innebära ökande arbetsuppgifter för Katrineholmsanläggningen. Dessutom håller sig civilförvarsstyrelsen och reservanterna inom samma ekonomiska totalram som regeringen och försvarsministern. Att avvisa kravet att civilförvarsskolan i Katrineholm skall finnas kvar med hänvisning till det statsfinansiella läget är således icke ett hållbart argument.

Förslaget har mötts av starka protester från personalen, från Katrineholms kommun och från länsstyrelsen, och det är i och för sig inte förvånande. Så sent som i valrörelsen lovade den dåvarande försvarsministern Lars de Geer att civilförvarsskolan i Katrineholm skulle få finnas kvar under hela den pågående programperioden. Inför nästa försvarsbeslut finns det anledning att förmoda att civilförvaret och det ekonomiska försvaret ges en ökad tyngd. Detta kommer helt naturligt att ställa ökade krav på civilförvaret när det gäller utbildningen. En annan faktor som kan komma att ställa ytterligare krav på utbildningskapaciteten är de aviserade insatser som skall till inom vapenfrütbildningen. Ett resonemang härom återfinns också i budgetpropositionen, bara med den skillnaden att föredragande statsrådet drar den slutsatsen att skolan skall avvecklas, eftersom han inte kan bedöma utbildningsbehovet på sikt – bedömningen kan bara ske beträffande det kortsiktiga utbildningsbehovet.

Det är mot den här bakgrunden som flera motioner har väckts, bl. a. motion 1979/80:361, som har undertecknats av den socialdemokratiska gruppen på Sörmlandsbänken. Alla de olika motionerna i detta ärende vill avvakta 1982 års försvarsbeslut innan ställning tas till skolans fortsatta drift. Bakom detta mätliga krav finns en bred lokal opinion som samlat alla, oavsett partitillhörighet. Denna opinion har manifesterats här i riksdagen genom att samma krav framförts, förutom i socialdemokratiska motioner, även i en enskild centerpartistisk motion, i en enskild folkpartistisk motion och i en kommunistisk partimotion.

Helt naturligt är kommunpolitikerna rädda om den verksamhet som bedrivs vid civilförsvarsskolan, också utifrån rent sysselsättningsmässiga utgångspunkter. Skolan har under sin snart tjuogoåriga verksamhet i bygden blivit en väl inarbetad institution med goda kontakter och med gott anseende. Katrineholms kommun har på alla sätt försökt underlätta för skolan att bedriva sin verksamhet. Målsättningen och förväntningen har varit en permanent skolanläggning i Katrineholm.

Den typ av arbetstillfällen som en sådan anläggning ger är mycket värdefull för regionen. Västra Sörmland har varit och är hårt drabbat av strukturförändringar inom tillverkningsindustrin. De senaste åren har över 1 000 jobb försvunnit inom industrin i Katrineholms A-region. Att nu förlora ytterligare inemot ett hundratal jobb inom utbildnings- och servicesektorn skulle vara mycket kännbart för kommunen. Därför bör civilförsvarsskolan inte i onödan, som regeringens förslag kan innebära, berövas bygden.

Vår motion följs upp i reservation nr 12 fogad till försvarsutskottets betänkande nr 13, vilken avlämnats av de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet. Jag yrkar därför, herr talman, bifall till denna reservation.

BENGT KINDBOM (c):

Herr talman! En grundläggande målsättning för centern är att skydda jordbruksmarken från exploatering, oavsett om det gäller byggande, vägar eller mark för militära ändamål. I försvarsutskottets betänkande nr 13 behandlas en del markfrågor som har anknytning till den nämnda målsättningen.

Vid utskottsbetänkandet har fogats en centerreservation, nr 9, som gäller dels kommunernas inflytande över planering och förvärv av mark för försvarets behov, dels frågan om försvaret skall arrendera mark i stället för att köpa densamma.

Innan jag går in på reservationen vill jag dock säga några ord om motion nr 158, som jag väckte under allmänna motionstiden. Bakgrunden till motionen är den att Skövde garnison i samband med att kronan inköpte Klagstorps egendom tillfördes mark, som innebar att garnisonens övningsfält utökades betydligt. Detta räckte dock inte, utan militären arbetade med stor aptit oförtrutet vidare på att sluka mer mark. Skövde kommun fick 1970 förvärva mark av kronan för att trygga Volvos behov av industrimark för företagets expansion. Kommunens förvärv från kronan var dock villkorat på så sätt att s. k. kompensationsmark skulle få inköpas. Riksdagen ställde anslag till förfogande, och intresset har varit riktat på bl. a. ett område öster om Klagstorp.

Det var högvärdig jordbruksmark som skulle tas i anspråk. Dessutom berördes bebyggelse som enligt all kommunal planering skall bestå i framtiden. Det gäller en bebyggelse som, om planerna kommer att fullföljas och kompensationsmarken förvärfvas, kommer närmare in på övningsfältet. Det är dessutom familj jordbruk som berörs.

Enligt min mening är därför tiden nu inne att ompröva tidigare ställningstagande. Huvudanledningen är att både militären och riksdagen i

motiveringen för att lokalisera ett nytt skjutfält till Vreten fastslog att skjutfältet också kunde utnyttjas som övningsfält. Det s. k. intresseområdet öster om nuvarande övningsfält skulle kunna utgå.

Utskottet erkänner också att sistnämnda beslut kan ha ändrat förutsättningarna för den bedömning av behovet av kompensationsmark som gjordes för åtskilliga år sedan. Inom regeringen skall man undersöka frågan och i anslutning därtill sträva efter att rätta övningsfältets östra gräns.

Utskottet anser att syftet med min motion därmed i viss del är tillgodosett. Jag hoppas verkligen att det då också händer något i den riktning som utskottet angett, att det fortplantar sig ut till dem som har att diskutera med markägarna i området och att den diskussionen kan ske under ömsesidig förståelse mellan parterna. Det gäller att lösa frågan för ett antal enskilda som är berörda socialt, miljömässigt och i sina näringar. Om det inte leder till en tillfredsställande lösning lovar jag att återkomma och att frågan på nytt skall aktualiseras.

Jag finner, herr talman, inte anledning att yrka bifall till motionen med hänvisning till vad jag har sagt.

I reservation 9 uttalar sig utskottets centerpartister för att försvaret i ökad utsträckning skall kunna arrendera mark. Reservationen bygger på en motion som väckts av Sture Korpås och mig. Motiven för att gå fram på den här vägen finns redovisade i motionen, men jag vill ändå peka på några argument för att stödja reservationen.

Med anledning av proposition 1977/78:65 om vissa organisationsfrågor för försvaret har riksdagen ställt sig bakom ett uttalande om att samhället så långt det är möjligt måste medverka till att anskaffa ersättningsmark åt de markägare som mot sin vilja tvingats avstå från mark till försvaret och som vill fortsätta inom i första hand jordbruksnäringen. I samband med beslut i enskilda markanskaffningsfrågor för försvaret har detta uttalande återupprepat.

Men verkligheten visar upp en annan bild. När det gäller skjutfältet för Skövde garnison har ännu inga markägare fått erbjudande om kompensationsmark. Enligt uppgift lär den kompensationsmark som erbjudits dem som avstått mark till nytt skjutfält för Hallands regemente vara landstingets. Och det kan väl vara riktigt, eftersom det är ett samhälleligt markinnehav.

Osäkerheten om den framtida fredsorganisationens omfattning torde också på många håll utgöra skäl för att mark arrenderas i stället för att förvärfvas.

Största betydelsen har möjligheten att arrendera mark för dem som avstår delar av fastigheter. I fallet Vreten skärs exempelvis ett stort antal skogsskiften av på mitten. Det står ingen mark till förfogande som ersättning för de delar som berörs, och då får detta också en ekonomisk betydelse, med de skatteregler som gäller.

Det är förvånande att utskottet inte är berett att närmare pröva frågan om arrendering av mark. Att socialdemokraterna, som vill lägga ytterligare mark under samhällets ägo, inte har någon förståelse för problemet ser jag

som naturligt. Men att folkpartiet och framför allt moderaterna, som i andra sammanhang säger sig värna om jordbrukets intressen, låter militärens intressen gå i första hand kanske förvånar mig litet. Eller också är det så att när grevarna Posse på Vreten kan skaffa en annan stor gård i stället är det bara familjejordbrukarna och småbrukarna i Borgunda och Sjögerstad man lämnar därhän – för att nu ta ytterligare ett exempel från Skövdeområdet.

Den andra frågan som tas upp i reservationen gäller kommunernas roll i planeringen. Skjutfältutvidgningarna har varit föremål för intensiv debatt på många platser under 1970-talet. Varje regemente med självaktning skulle ha ett nytt skjutfält. Personligen har jag i riksdagen hävdad att samordningsfrågorna borde tagits upp mycket mer, och även på den punkten fanns det en centerreservation för något år sedan.

Kommunerna slår i dag vakt om sina militära förband, och det är naturligt. Därför tror vi från centrens sida att kommunerna också är beredda att medverka och att känna ansvar för försvarets behov av mark för övnings- och utbildningsändamål.

Kommunerna är emellertid i dessa frågor en underlägsen part, och vi anser att kommunens inställning måste tillmätas avgörande betydelse. Speciellt viktigt blir detta när markfrågorna berör annan kommun än den i vilken förbandet är beläget. Kommunen kan ha andra planer för aktuellt område. Den utökade verksamheten kan innebära förfång för redan pågående markanvändning.

Som exempel på kommuner som mot sin vilja tvingas acceptera lösningar kan nämnas Herrljunga och Falköping. Även Skillingaryd befann sig i ett tidigare skede i denna situation.

Vi kan inte finna att det skulle behöva utgöra hinder för nödvändiga och välmotiverade markförvärv att kommunernas inställning tillmätas en avgörande betydelse. Det skulle emellertid ge kommunerna en i förhållande till statsmakterna likvärdig förhandlingsposition. Man skulle tvinga fram klara motiveringar för behov av ny mark. Man skulle få fram en jämförelse mellan olika alternativ även på andra grunder än de rent militära. Man skulle få ett bättre utnyttjande av befintliga fält. Människornas reaktioner skulle kunna kanaliseras genom lokala manifestationer och val. Man skulle inte behöva få den olyckliga motsättning mellan folk och försvar som nu ofta blir en följd av markanskaffningarna.

Såsom vi anfört i vår reservation anser vi att detta måste beaktas i fortsättningen och att det även bör ges regeringen till känna.

Därmed, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation nr 9.

Till sist vill jag anknyta något till den närmast föregående debatten. Bernt Ekinge gjorde ett uttalande som jag inte direkt kan citera, men innebörden var att det inte finns något som talar för att civilförsvarsskolan i Skövde absolut skall byggas ut. Jag finner det uttalandet av en folkpartist som tänker överge regeringens proposition som mycket anmärkningsvärt. Innehär detta avhopp att den skola som regeringen beslutat lokalisera till Skövde och som vi räknat med där eventuellt inte kan komma till stånd? Jag hoppas på besked

på den här punkten. Om regeringens förslag faller, är det folkpartiet som är ansvarigt för den tveksamhet som inträder beträffande Skövdeskolan. Mot den bakgrunden blir det också intressant att se vilket ställningstagande de socialdemokratiska riksdagsledamöterna på Skaraborgsbänken kommer att göra.

GUNNAR OSKARSON (m) replik:

Herr talman! Jag har i ett tidigare anförande kortfattat berört reservation 9, som Bengt Kindbom nu talade för, och jag vill i stort upprepa vad jag då sade och kanske lägga till en del synpunkter.

Mark arrenderas i stor utsträckning, och det finns från försvarets sida ingen ovilja mot att arrendera mark. Men det går inte att komma ifrån att detta är förenat med problem. Det är inte sällan så att markägaren hellre ser att han får sälja sin mark än att han får arrendera bort den till övnings- och skjutfält. Det uppstår som sagt problem – jag har själv haft tillfälle att personligen komma i kontakt med dem – när man arrenderar mark för skjutfält, och de gäller ersättningsanspråken för de skador på marken som är oundvikliga och framför allt för de skador som uppstår på växande skog. Ersättningsanspråken vållar alltid bekymmer, och det är svårt att fastställa skadornas omfattning och att komma fram till överenskommelser. Ett annat problem som ofta vållar bekymmer hänger samman med nyttjandetiden – ägaren måste helt naturligt nyttja marken vid vissa bestämda tillfällen.

Låt mig sedan säga att vi i fråga om ersättningsmark är helt överens om att sådan i så stor utsträckning som möjligt skall lämnas till dem som så vill. Det är emellertid ofta så att när marken väl är såld och det bestämda priset kanske har blivit ett gott sådant, så har intresset för ersättningsmark försvunnit.

I fråga om vem som skall ha det slutliga avgörandet tror jag att vi måste vara överens om att det måste riksdagen ha. Riksdagen ansvarar för försvaret och dess verksamhet, och därför måste också riksdagen kunna fastställa vilka markområden som behövs för att försvaret skall kunna bedriva sin verksamhet på det sätt som riksdagen bestämmer.

Det är inte alltid konflikter och svårigheter. Låt mig bara hänvisa till att man nere i Mestoecka – det gäller alltså Hallands regemente – har kommit väl överens med kommunen. Det har inte varit några problem. Nu kommer man också väl överens med markägarna. Inköpen av marken pågår i god samja. Om det finns en god vilja, tror jag man kan lyckas utan att det finns några absoluta rättigheter eller krav på kommunalt håll.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

BERNT EKINGE (fp) replik:

Herr talman! Bengt Kindbom blev orolig med anledning av vad jag sade, men jag kan mycket väl lugna honom. Jag citerade vad försvarsministern skrev i proposition 1977/78:100, bil. 7, s. 343–344. Försvarsministern skrev bl. a. följande: "I enlighet härmed har regeringen beslutat att en anläggning, utöver de befintliga anläggningarna i Rosersberg, Katrineholm, Revingeby och Sandö, skall förläggas till Skövde."

Vad jag konstaterade var således att beslutet upptog de nämnda fyra orterna. F. ö. har diskussionen i denna fråga självfallet inte berört anläggningen i Skövde. Det tillhör naturligtvis ofta debattens tricks att göra som Bengt Kindbom gjorde. Men för att varken Bengt Kindbom eller andra på något sätt skall måla någon på väggen har jag, herr talman, ändå velat klargöra detta. Det är ganska viktigt att vi då fastställde vad som bör gälla fram till 1982, och det gällde även Katrineholm.

BENGT KINDBOM (c) replik:

Herr talman! Jag noterar att Gunnar Oskarson säger att marken arrenderas i stor utsträckning. Jag vet att man har diskuterat frågan på Gotland, och går det bra där, bör det ju också gå för sig på andra ställen.

Gunnar Oskarson tog upp en mängd problem som kan vara förknippade med arrende av mark: försäljning eller utarrendering av marken, nyttjandetider, ersättningsregler m. m. I motionen har vi ju framhållit att dessa frågor bör utredas. Därför har jag svårt att förstå varför det inte blir någon utredning. Det finns ju bevisligen möjligheter att arrendera marken. Hade vi fått en översyn till stånd, hade kanske de problem som Gunnar Oskarson anförde mot arrende kunnat lösas.

När det gäller kommunernas inställning framhöll Gunnar Oskarson att riksdagen måste fälla avgörandet, eftersom riksdagen har det övergripande ansvaret för försvaret. Jag menar, att om vi kan ge kommunerna förtroendet att ha det kommunala planmonopolet, tycker jag att vi också kan ge dem förtroendet att ha ett avgörande inflytande i de här frågorna.

Gunnar Oskarson sade att det går bra att skaffa ersättningsmark i Halland. Jag har fått uppgift om att landstinget ställer upp när det gäller bl. a. mark. I dag har jag riktat en fråga till markägarna i Vretenområdet och vet därför att de fortfarande inte har erbjudits ett enda hektar av den mark som domänverket äger i detta område.

Bernt Ekinge sade att han kunde lugna oss. Jag noterar att det är Bernt Ekinge som har tagit upp frågan om Skövde i dagens debatt. Jag noterar också att försvarsministern och Bernt Ekinge inte blev överens i deras replikskifte. Och jag vill fråga Bernt Ekinge hur hans ställningstagande passar in i den ekonomiska situation som vi ser framför oss. Jag förmodar att varken försvar eller totalförsvar kommer att vara oberörda av krympande ekonomiska ramar.

GUNNAR OSKARSON (m) replik:

Herr talman! De problem som kan uppstå, uppstår och har uppstått i vad det gäller ersättningsregler, nyttjandetider o. d. är så påtagliga och så väl belagda att det inte behövs någon utredning för att konstatera detta. Det blir alltid en fråga för arrendatorn och markägaren att lösa dessa problem, och jag har svårt att föreställa mig att man genom en utredning skulle kunna eliminera problemen.

Låt mig också säga att det inte alltid, i själva verket ytterst sällan, är billigt

för försvaret att arrendera mark. Arrendeavgifterna blir helt naturligt höga. Ersättningsanspråken blir också omfattande. För försvarets del är det inte ekonomiskt att arrendera marken i stället för att köpa den. Tvärtom ställer det sig i det långa loppet billigare för försvaret, om det kan inköpa marken. Strävan är naturligtvis att detta skall ske i största enighet och efter överenskommelse. Det är vi alla överens om.

Bengt Kindbom sade också – om jag förstod honom rätt – att eftersom kommunerna har planmonopolet borde de också kunna få rättigheten att avgöra om försvaret skall få lov att köpa mark eller anlägga övningsfält inom kommunen. Bengt Kindbom vet lika väl som jag att planmonopolet gäller kommunens verksamhet. Anläggning av militära övningsfält tillhör försvarets verksamhet. Där finns alltså ett riksintresse, och därmed är det riksdagens både rättighet och skyldighet att ta ansvar för detta.

BERNT EKINGE (fp) replik:

Herr talman! Om Bengt Kindbom lyssnade på debatten tidigare, blev han medveten om det förhållandet att försvarsministern och jag inte var överens på en punkt. Denna punkt gällde huruvida vi i dag skulle fatta beslut om nedläggning av civilförvarsskolan i Katrineholm eller ej. Både försvarsministern och utskottet vill att vi nu skall fatta beslut. Jag ansluter mig till den uppfattning som fanns i den gamla trepartiregeringen och i folkpartiregeringen, nämligen att det är olyckligt att nu fatta detta beslut. Vi bör i stället avvakta en samlad bedömning av dessa frågor. Möjligheten att göra en sådan samlad bedömning får vi när vi kommer fram till 1982.

Då kan vi också se de ekonomiska konsekvenserna. Det är helt självklart att vi i dag inte kan bilda oss en uppfattning om dessa konsekvenser. Det var bl. a. detta som jag försökte framhålla i debatten. Det är fel att i dag försöka dra slutsatser i ekonomiskt avseende av ett enstaka beslut om en enskild anläggning. Därför motsätter jag mig det argument som framfördes i en tidigare del av debatten, nämligen att vi skulle spara genom att lägga ner civilförvarsskolan i Katrineholm. Vi vet inte om vi gör det – det kan snarare bli tvärtom. Och jag utgår från att vi 1982, när vi kommer fram till att fatta ett övergripande beslut, kan tillsammans bedöma den ekonomiska situationen och vilken inverkan beslutet kommer att få på försvarskostnaderna över huvud taget.

BENGT KINDBOM (c) replik:

Herr talman! Av besvaren vid arrendering av mark har Gunnar Oskarson nu kvar nyttjandetiderna. Det är ganska intressant, eftersom militären när den lägger fram en utredning om ett skjutfält måste presentera förslaget snyggt. Man säger då att friluftslivet och folk i allmänhet får tillgång till fälten och att det kanske kommer att bli bättre än när enskilda personer haft dem. Exempelvis i Skövdefallet och beträffande Vreten har det sagts att man skulle kunna samnyttja fälten för både skjutnings- och övningsändamål. Har man den flexibiliteten när det gäller skjutfälten, tror jag att man också kan komma överens om nyttjandetiderna.

Nästa argument var att det billigaste sättet är att förvärva marken. Men vad som är bäst för försvaret är ju till nackdel för markägarna. Det är de små markägarna, från vilka man tar delar av fastigheter, som vi har velat slå vakt om, men detta vill utskottet tydligen inte gå med på.

När det gäller planmonopolet vill vi ha en sådan ändring av kommunernas roll i planeringen att de får inflytande även på försvarssektorn.

Bernt Ekinge säger att om vi fattar beslut nu blir det ett beslut som inte kostar så mycket pengar som det har beräknats av civilförsvarsstyrelsen och som det har varit diskussion om här. Jag skall inte i dag lägga mig i vad det kostar eller inte kostar, men jag gör det konstaterandet att vi får ta hänsyn till de ekonomiska konsekvenserna när vi skall fatta beslutet vid nästa tillfälle, dvs. 1982. Jag bedömer det så att faran för Skövdeanläggningen då är ännu större.

Andre vice talmannen anmälde att Gunnar Oskarson anhängit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Det har varit en lång försvarsdebatt, men det har också varit en debatt som präglats av herrarnas återblickar på den egna militärtjänsten. Förvisso har det under snart sju timmar varit en herrarnas debatt!

Per-Olof Strindberg sade att debatten hade bredd, vilket glädde honom. Och visst har många varit uppe och talat, men bredden behöver inte alltid innebära djup, och bredden behöver inte alltid innebära en vilja till förändring.

Det finns, herr talman, en grundläggande skillnad mellan vad de fyra övriga partierna och vänsterpartiet kommunisterna vill i försvarsfrågan. Såsom redan har framgått av Oswald Söderqvists och Hans Peterssons i Hallstahammar anföranden i debatten här i kammaren har vpk under en följd av år förespråkade en omprövning av försvarspolitiken och försvarsstrukturen.

Nuvarande totalförsvar domineras helt av den militära sektorn, som dessutom på ett olyckligt sätt kommit att inriktas på dyrbara, sårbara och tekniska system; det rör sig alltid om krampaktiga försök att efterapa den internationella kapprustningen.

Vi har krävt en nedrustning av det militära försvaret, och vi har krävt en omfördelning av nuvarande satsningar. Vi tycker, som Hans Petersson i Hallstahammar tidigare var inne på, att det är helt orimligt att man prutar på försvarsutgifterna just när det gäller det ekonomiska försvaret och civilförsvaret, samtidigt som den militära delen av försvarsutgifterna inte drabbas. Ser man till de belopp det är fråga om finner man att det på det militära försvaret satsas 16 miljarder, samtidigt som det dras ned på de ynka 230 miljoner som civilförsvaret får.

Vi tycker att detta är avslöjande för den borgerliga regeringens försvarspolitik.

Rent konkret väljer regeringen att satsa på flygplan framför att utveckla

skyddsmasker för barn. Rent konkret sätter man dessa dyrbara och sårbara försvarsändamål framför skyddsrum åt civilbefolkningen.

Herr talman! I takt med samhällsomvandlingen framstår en kraftig satsning på civilförsvaret som alltmer angelägen.

Vi har i vår motion 1146 för det första krävt att anslagen för en utbyggnad av skyddsrummen räknas upp ordentligt. Det är ett krav som f. ö. ligger helt i linje med det beslut som riksdagen tidigare har fattat. Det är också ett krav som är mycket angeläget för kommunerna, eftersom ett tillgodoseende av det kravet skulle innebära att kommunerna kan fullfölja redan fattade beslut. Det skulle därtill ge jobb åt den i dag arbetslösa ungdomen.

Vi har för det andra krävt att produktionen av skyddsmasker skall ökas. Det är en skandal att vi i dag, år 1980, inte har tillräckligt med skyddsmasker åt medborgarna i landet och att inga skyddsmasker finns för små barn och spädbarn. I atomålderns år 1980 saknas alltså detta. Med nuvarande produktionstakt kommer man över huvud taget aldrig att nå den nivå som krävs, eftersom kassation på grund av ålder hela tiden sker.

Vi har för det tredje ställt en rad krav på utbildningsområdet. Utbildningens sackar i dag efter, och försvarsutskottets majoritet vill ytterligare försämra situationen genom att lägga ned civilförvarsskolan i Katrineholm. Eric Krönmark påstod att man därigenom skulle spara 8 milj. kr. Men som flera andra talare redan varit inne på är det en falsk framtidsbeskrivning. Vad kommer det inte att kosta att rusta upp civilförsvaret i framtiden, något som kommer att bli nödvändigt? En sådan utveckling skulle dessutom avsevärt fördröjas på grund av bristen på utbildningsplatser.

Det är något av en bypolitisk debatt som vi i detta avseende fått oss till livs. Varför skall det just på civilförsvarets område vara så att man ställer Katrineholm mot Skövde eller Nyköping, som någon talare var inne på? Varför kan man inte säga att civilförsvaret i dess helhet kräver ökade resurser och måste få det? Det gäller inte att ställa det ena mot det andra, utan det gäller att öka totalramen. I Katrineholmsfallet är detta viktigt inte minst av regionalpolitiska skäl. Att döma av tidigare uttalanden i debatten kommer regeringen här sannolikt att lida ett nederlag, och det är positivt.

Herr talman! De krav vi ställt i vår motion är inte nya – vi har fört fram dem under en följd av år. Tidigare har vi mött motstånd från samtliga partier i riksdagen. Vi hälsar därför med tillfredsställelse att några av våra krav nu också omfattas av socialdemokraterna. Det gäller inte våra krav beträffande skyddsmaskerna men flera av de andra krav som vi fört fram. I reservationerna 11, 12 och 13 tillgodoses några av punkterna i vpk-motionen, varför jag nu kan nöja mig med att yrka bifall till punkterna 2 och 5 i motion 1146.

Slutligen, herr talman, några ord om ett kärt ämne på vpk-häll. Det gäller IB.

Vi har under många år kritiserat den militära underrättelsetjänsten. Det är en kritik som visat sig vara helt berättigad. Skandalerna har duggat tätt omkring IB.

Vi har inte motsatt oss en väl fungerande underrättelsetjänst. Den kan säkert behövas för vår nationella säkerhets skull. Vad vi har motsatt oss är att

den ligger i händerna på militärledningen och att den inte står under kontroll av folkvalda.

Utskottet hänvisar till den särskilda kommitté som har tillsatts för att se över formerna för verksamheten vid försvarsstabens särskilda byrå. Men, herr talman, också denna nämnd är odemokratiskt sammansatt. De som starkast har fört fram kritik mot just IB:s nuvarande verksamhet utestängs från insyn och kontrollmöjligheter. De förnekas rätten att föra fram förslag i kommittén. Vad vi fruktar är att samma gamla IB kommer att återuppstå fast i ny skepnad. Och den fruktan förstärks givetvis av försvarsutskottets yttrande.

Därmed yrkar jag också bifall till motion 159.

TAGE SUNDKVIST (c):

Herr talman! Jag skall säga några ord om den motion om civilförsvarsskolan i Katrineholm som jag har väckt. Som redan vid flera tillfällen under dagens debatt har påpekats har försvarsministern i årets budgetproposition föreslagit att verksamheten vid nämnda skola skall avvecklas, ett förslag som också har accepterats av utskottsmajoriteten.

I min motion föreslår jag att verksamheten vid skolan skall få fortsätta i avvaktan på den utredning som nu pågår. Jag anser att förslaget om att avveckla verksamheten från många synpunkter är förhastat. Flera talare har tidigare under dagens debatt redovisat sina synpunkter på den här frågan och framfört som sin åsikt att verksamheten där inte bör avvecklas.

Min motion om att skolan bör få fortsätta sin verksamhet stöder sig på de synpunkter som civilförsvarsstyrelsen har framfört i sina petita. En orsak till att avveckla utbildningsverksamheten skulle vara att man ville rationalisera inom civilförsvarets område. Men eftersom den verksamheten f. n. utreds anser civilförsvarsstyrelsen att det nu inte är aktuellt att banta verksamheten.

Det kan också nämnas att den verksamhet som bedrivs inom civilförsvarets ram väntas bli utvidgad under den närmaste tiden. Det kommer att krävas en ökad utbildningsvolym med hänsyn till de vapenfria tjänstepliktiga. Dessa frågor skall också utredas. Civilförsvarsstyrelsen har alltså klart sagt ifrån att det skulle vara helt otillfredsställande att minska verksamheten vid civilförsvarets anläggning i Katrineholm. Den är inte enbart en grundutbildningsanstalt. Till Katrineholmsanläggningen är knuten en förrädsverksamhet som eventuellt kan utvecklas – kommande utredningar bör kunna ge vid handen om så är möjligt. Där finns ett övningsfält som mycket väl skulle kunna vara ett lämpligt lokalt övningsfält för de närliggande länen. Därmed skulle det behövas en överledningsgrupp, och administrationen skulle behöva finnas kvar i Katrineholm.

Allt detta är frågor som behöver utredas innan man går att fatta det slutliga beslutet. Därför anser jag det vara väl underbyggt att vänta med ställningstagandet till nästa försvarsbeslut. Då bör utredningarna ligga färdiga.

Civilförsvarsskolan i Katrineholm har naturligtvis också en regionalpolitisk betydelse – inte så liten för resten. Framför allt västra Sörmland har

under de senare åren haft mycket stora bekymmer med sysselsättningen. Det kan vi klart visa genom den näringslivsutredning som pågått inom länet. Vi kan också klart visa att vi inte har särskilt mycket offentlig verksamhet, framför allt inte statlig verksamhet, i västra Sörmland. De 75 konkreta sysselsättningstillfällen som västra Sörmland har vid civilförvarsskolan i Katrineholm betyder onekligen en hel del. Det skulle alltså ur regionalpolitisk synpunkt vara besvärligt om skolan upphörde. I varje fall kan vi som är för att använda Eva Hjelmströms uttryck, bypolitiker i västra Sörmland inte acceptera att denna skolverksamhet upphör utan att en grundlig utredning företas, i all synnerhet som den redan är igångsatt.

Försvarsministern har tidigare i kväll försökt föra fram Nyköping som en motvikt till Katrineholm och försökt få oss att se ett motsatsförhållande mellan dessa båda orter. Om vi nu säger att skolan skall vara kvar i Katrineholm under utredningstiden så kan inte Nyköping bli aktuellt. Jag tycker att detta är näst intill ett skamligt sätt att argumentera i den här debatten. Det är klart att Nyköping är ett alternativ och att F 11:s lokaliteter kan vara användbara, det har jag full förståelse för. Men då är det också en fråga som skall utredas, och när den blivit utredd kommer vi att få ta ställning till den. Det är väl ändå inte på det sättet att försvarsministern, med sin fingerfärdighet att ordna förslag utan att lyssna på vad utredningar har att säga, är beredd att inom mycket kort tid lägga fram förslag om att ge F 11 ett alternativt användningsområde?

I min motion har jag konstaterat att civilförvarsstyrelsen klargör att verksamheten vid skolan i Katrineholm mycket väl kan fortsätta inom den budgetram som gäller för civilförvarsstyrelsen. Det betyder alltså att de pengar som diskuterats är tilldelade civilförvarsstyrelsen, och de pengarna vill civilförvarsstyrelsen använda för att fortsätta verksamheten i Katrineholm. Det betyder att det inte behövs några nya pengar för att fortsätta den här verksamheten.

Herr talman! Den debattunge som dykt upp på sluttampen om ett val mellan Skövde och Katrineholm som det ena eller andra alternativet anser jag det inte relevant att diskutera i dag. Dessa två orter är båda med i den fortsatta utredningen. Med vetskap om att civilförvaret förmodligen kommer att kräva – och även bör få – större resurser ser inte jag något motsatsförhållande mellan de båda orterna i den här frågan. Det problemet får utredningen ge svar på.

Eftersom min motion från januari månad helt och hållet tillgodoses i den reservation som socialdemokraterna har fogat till försvarsutskottets betänkande, reservation 12, kommer jag vid voteringen att stödja den reservationen.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

MARIANNE KARLSSON (c):

Herr talman! Samtliga fem i riksdagen representerade partier står bakom motion 620, som behandlats i försvarsutskottets betänkande nr 13. Vi yrkar att, så snart det finns möjlighet, den projekterade byggnaden för ett flygvapenmuseum på Malmen i Linköping uppförs. Redan våren 1976 togs ett riksdagsbeslut att från den 1 juli 1977 inrätta ett flygvapenmuseum. Att man valde Malmen, som ligger väster om Linköping, för flygvapenmuseet var helt naturligt, då det svenska militärflygets utveckling startade där. Redan 1911 började Sveriges förste flygare, baron Carl Cederström, att flyga från Malmen.

Det finns många fördelar med Malmen. Som exempel kan jag nämna att flygvapenmuseet där får närbkontakt med såväl gammal bevarad lägermiljö som ett fortfarande aktivt flygfält.

Att vi vill driva på ärendets behandling beror på att sedan riksdagsbeslutet togs har stora mängder av material som man önskar bevara samlats på platsen. På en tredjedel av flottiljens utrymme, fördelade på 17 lokaliteter, lagras f. n. landets flygvapenhistoriska arkivalier i avvaktan på en permanent museibygnad inne på lägerområdet.

Man tvingas nu lagra upp viktiga delar av museets material utomhus eller i undermåliga lokaler, där materialet far direkt illa.

Det material som nu äventyras utgörs inte endast av flygburen materiel, känsliga flyginstrument, träkameror, fallskärmar och liknande, utan samlingarna omfattar också flygmotorer, serviceutrustning, markbunden radar och radioenheter, uniformer m. m., vilket visar integrationen av flygets utrustning. Inte minst utgör museets vapensamlingar en viktig del härav.

Herr talman! Utskottet säger sig ha inhämtat uppgifter om att fortifikationsförvaltningen har upprättat ett förslag till byggnadsprogram för museibygnaden. Ja, detta vet vi motionärer också om. Det står också omtalat i motionen.

I nuvarande ekonomiska läge är det viktigt att få fram det bästa och billigaste alternativet. Beroende på vilken konstruktion man bestämmer sig för kan kostnaderna för det blivande museet variera mycket. Fortifikationsförvaltningen har ett relativt dyrt förslag.

Det finns företag i Norrbotten, i Luleå och Övertorneå, som tillverkar stålkonstruktioner som vore användbara till en museibygnad. Man skulle i princip kunna tillverka huset i Norrbotten och sätta upp det i Linköping på Malmen.

Enligt uppgifter från en projekts- och byggnadsledningsgrupp på milös byggnadskontor i Linköping och från personalen på flygvapenmuseet skulle ett sådant alternativ vara godtagbart. Kostnaderna skulle också bli betydligt lägre. Är det helt otänkbart att någon annan än fortifikationsförvaltningen får bygga detta museum? Skulle man inte kunna låta projekt- och byggnadsledningsgruppen i Linköping tillsammans med personalen på flygvapenmuseet planera och genomföra bygget?

Herr talman! Vi motionärer är naturligtvis glada över att utskottet säger att det är angeläget att ifrågakvarande byggnad kommer till stånd, men vi

föväntar oss också resultat.

I förhoppning om att detta lilla inlägg också kommer att beaktas vid den fortsatta behandlingen av ärendet har jag inget annat yrkande än utskottets.

NILS HJORTH (s):

Herr talman! Först några data som bakgrund till motion 619, om vilken jag tänker säga några ord.

Den 11 mars 1975 gavs byggnadslov och dispens för anordnandet av ett oljelager i Hargshamn.

Statssekreterargruppen, som gjort en utredning om ersättningsjobb för nedtrappningen i Forsmark, ansåg i sitt betänkande den 23 december 1977 ett oljelager i Hargshamn vara lämpligt beredskapsobjekt.

Den 26 april 1978 gav regeringen uppdrag åt Vattenfall att projektera ett oljelager i Hargshamn.

Den 21 november 1978 redovisade Vattenfall det genomförda projekteringsarbetet och förslag till åtgärder. Den 1 mars 1979 sade regeringen nej till oljelagret och lämnade Vattenfalls skrivelse utan åtgärd.

Jag frågade i en interpellation till dåvarande handelsministern Hadar Cars vilken orsaken var till att regeringen sagt nej, trots att intresse för saken fanns bl. a. hos överstyrelsen för ekonomiskt försvar. I sitt svar till mig den 26 mars förra året sade handelsministern att regeringen funnit en lokalisering av ett beredskapslager av olja till Hargshamn klart olämplig från försvarssynpunkt.

Regeringens svar kom som en kalldusch, inte minst för Östhammars kommun, som hade räknat med att använda överskottsmassorna från det utsprängda berggrummet till utfyllnad av det planerade industriområdet intill. När inte oljelagret kommer till stånd blir trots statsbidraget de kommunala kostnaderna för detta industriområde nu dubbelt så höga som man hade haft anledning att räkna med. Staten har i projekteringskostnader kastat bort 1,5 milj. kr. till ingen nytta.

Hela frågan om oljelagret i Hargshamn har hanterats synnerligen klumpigt av regeringen. Det verkar mer och mer som om det var ett förhastat beslut av vederbörande statsråd. I slutskedet blev inte de militära chefer som tidigare tillstyrkt tillfrågade, inte heller AMS och överstyrelsen för ekonomiskt försvar, som också varit positiva till det hela.

På en direkt fråga av mig i interpellationsdebatten förra våren svarade statsrådet att den som stoppat projektet var överbefälhavaren. Detta har dock inte kunnat verifieras. Tvärtom har det senare framkommit att ÖB inte alls motsatte sig projektet.

Då många med mig tyckte att regeringens handlande var mycket märkligt, väckte jag och några av mina länskamrater en motion i januari i år där vi påtalade handläggningen av ärendet. Vi ansåg att lagret borde byggas enligt planerna, inte minst mot bakgrund av behovet av ökad oljeberedskap.

Försvarskommittén håller nu med om att ärendet skötts illa men vill inte ifrågasätta regeringens bedömning i själva sakfrågan. Det finns det inte

tillräcklig anledning till, säger man, och det tolkar jag som ett rätt kritiskt uttalande.

Motionärerna hade väl hoppats på att utskottet litet grundligare skulle ha satt sig in i ärendet och då kommit fram till att planerna på oljelagret mycket väl kunnat fullföljas. Men det kanske i stället skulle ha varit en sak för konstitutionsutskottet att ta upp den underliga behandlingen av frågan.

Jag tror dock att utskottet vid en närmare utredning hade kommit fram till att de ansvariga militära instanserna inte kommit med några avgörande invändningar. Regeringens beslut har tydligen fattats på s. k. lösa boliner. Jag kan förstå att utskottet inte gärna vill riva upp ett regeringsbeslut på grundval av en enskild motion.

Det skedda understryker dock det olyckliga med de täta borgerliga regeringsskiftet som har förekommit de senaste åren och nackdelen med statsråd som inte haft tid eller förmåga att tillräckligt sätta sig in i de frågor de haft att handlägga.

Hans Petersson i Hallstahammar har redan yrkat bifall till min motion. Jag tror inte att det går att få någon större anslutning mot ett enligt utskott. Vi motionärer vet dock att vi i sak har rätt. Men tyvärr räcker det inte för att få till stånd ett oljelager i Hargshamn.

BERTIL DAHLÉN (fp):

Herr talman! I min motion 810 har jag hemställt om ett uttalande av riksdagen för att få en tidsmässig samordning till stånd när det gäller skolornas avslutning och inkallelserna i juni månad för de plutonsbefälsuttagna värnpliktiga vid armén.

Under den allmänna motionstiden i januari 1978 väckte jag en liknande motion, som avslogs av riksdagen på våren samma år. Sedan dess har följande tilldragit sig:

På examensdagen i juni 1978 sände jag brev till arméchefen och generaldirektören för skolöverstyrelsen med vädjan om ett samarbete för att lösa det påtalade samordningsproblemet. Båda meddelade senare i brev att de var intresserade av att medverka till frågans lösning.

I mars 1979 sammanträffade företrädare för chefen för armén och skolöverstyrelsen för att diskutera samordningsfrågan. Något resultat av den överläggningen har tydligen inte kommit till stånd, eftersom inryckning till arméförbandens plutonsbefälsutbildning även förra året skedde några dagar före skolavslutningen. Det var med anledning av det som jag i januari månad i år väckte den motion som nu behandlas.

Försvarsutskottet yrkar även i år avslag på min motion, men påpekar att en överläggning i ämnet nyligen ägt rum mellan företrädare för chefen för armén och Svenska kommunförbundet. Utskottet upplyser även om att riktlinjer finns för ett fortsatt samarbete i frågan och uttalar tillfredsställelse med att samarbete pågår. Jag ber att få instämna med försvarsutskottet i det senare uttalandet; jag tycker också att det är tillfredsställande att ett samarbete har kommit till stånd, och jag är tacksam om det fortsatta samarbetet ger ett positivt resultat.

Om några veckor, närmare bestämt den 2 juni, sker inkallelserna för den i motionen nämnda kategorin värnpliktiga, och den 6 juni slutar skolorna på de flesta platser i landet. Låt oss hoppas att det i år är sista gången som denna brist i fråga om tidsmässig samordning skall råda. Vi måste visa förståelse för de värnpliktigas situation samtidigt som vi visar dem att vi har ett välorganiserat samhälle – ett samhälle som de känner sig motiverade att försvara.

Herr talman! Med anledning av att samarbete nu pågår mellan företrädare för chefen för armén och Svenska kommunförbundet för att förbättra de i motion 810 påtalade förhållandena har jag för dagen inget yrkande.

GÖRAN ALLMÉR (m):

Herr talman! Jag har inte tänkt försöka blåsa nytt liv i försvarsdebatten – här delar jag helt de synpunkter och värderingar som framförts av Per Petersson och andra moderata talare. Jag har begärt ordet för att få lägga mina synpunkter på utskottsbetänkandet i vad avser den föreslagna nedläggningen av den provisoriska civilförsvarsskolan i Katrineholm.

Södermanland har sedan slutet av 1970-talet på grund av rationaliseringar inom försvaret och genom urholkningen av försvarsanslagen drabbats kännbart ur sysselsättningssynpunkt. F 11 i Nyköping har lagts ned utan att man har fått någon ersättning. Nu står Katrineholm i tur. Det är naturligtvis högst beklagligt för länet och kommunen.

Men frågan gäller nu totalförsvarets problem. Och där tror jag att vi alla är överens om att vi måste få ut största möjliga effekt av de ekonomiska insatser vi gör. Då är en förlängd satsning på den provisoriska civilförsvarsskolan i Katrineholm felaktig. Som tidigare talare framhållit har vi nu en överkapacitet vid civilförsvarets tre permanenta utbildningsanläggningar. Riksdagen har tidigare fattat principbeslut om uppförande av en ny anläggning i Skövde. Skall den i motionerna och reservation 12 föreslagna fortsatta driften i Katrineholm äga rum, måste tanken vara att efter 1982 uppföra en ny anläggning i Katrineholm. Kostnaderna för denna anläggning beräknas bli minst 70 milj. kr. Om en utökning av utbildningsbehovet uppkommer bör man, som framhållits både av försvarsministern och i utskottsbetänkandet, pröva möjligheterna att använda lediga militära anläggningar, t. ex. den i Nyköping. På lång sikt kan satsningen i Katrineholm sålunda inte anses erforderlig eller lämplig. Sett på kort sikt betyder reservationens förslag en försvagning av civilförsvarets möjligheter att fullgöra sina uppgifter.

Kostnaderna för att bibehålla driften i Katrineholm under två år har beräknats till 8 milj. kr., vilka föreslås disponeras genom omfördelning inom civilförsvarets ram. Denna omfördelning kommer sannolikt att gå ut över utbildningsanslaget och innebära – som redan nämnts av tidigare talare – ett bortfall av 16 000 utbildningsdagar. Vi vet att de tre permanenta skolorna i dag har ledig utbildningskapacitet. Ett bifall till reservation 12 ökar denna överkapacitet samtidigt som vi reducerar utbildningsanslaget med 16 000 utbildningsdagar. Ett sådant beslut kan vi moderata riksdagsmän i Sörmland inte medverka till.

Motionärernas bevekelsegrunder måste ha varit regional- och sysselsättningspolitiskt betingade, och jag kan inte med bibehållen trovärdighet i försvarsfrågor medverka till en försämrad möjlighet för totalförsvaret att lösa sina uppgifter genom att utnyttja knappa förslagsanslag till regionalpolitiska åtgärder.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till försvarsutskottets hemställan i dess betänkande nr 13 på alla punkter utom punkt 4, där jag yrkar bifall till reservation 4.

TAGE SUNDKVIST (c) replik:

Herr talman! Jag håller med Göran Allmér i hans senaste konstaterande - att det finns mycket av regionalpolitiskt tänkande på vår sida när vi slår vakt om civilförsvarsskolan i Katrineholm. Men vad jag vänder mig emot är framför allt att Göran Allmér tycker att det nu är så klarlagt när det gäller kostnaderna att det bara är att sätta i gång och avveckla verksamheten. Vi har från vår sida anfört att vad vi absolut bör göra är att avvakta det utredningsarbete som pågår. Vi bör se vilka kostnader det är fråga om och vilka möjligheter som finns att använda Katrineholmsanläggningarna för alternativa ändamål inom civilförsvarets ram.

Jag har i mitt huvudanförande nämnt att förrådsverksamhet redan finns i Katrineholm. Det är en verksamhet som mycket väl borde kunna fortsätta och byggas ut. Men därom vet vi inte någonting förrän detta ärende är helt färdigutrett. Vi har möjligheten att använda övningsfältet, vilket vi ändå har lagt ned en hel del pengar på, som ett lokalt övningsfält för de närliggande länen. Men hur det skall göras och om vi då skall ha övningsledningsgrupp och administration kvar i Katrineholm, det vet vi inte förrän vi får den här frågan utredd. Det är därför som det är så viktigt att vi väntar på utredningen och tar ställning till dessa frågor 1982, när vi skall ta ställning till försvaret i dess helhet.

Detta är de sakliga grunder som gör att jag inte kan gå med på utskottsmajoritetens förslag den här gången.

GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Göran Allmér talade om regionalpolitik i sitt anförande och fick det att låta som om vi som tidigare yttrat oss i debatten hade gjort det utifrån ett sådant perspektiv. Det är en felaktig och missvisande beskrivning av den tidigare debatten, som har handlat om rent försvarspolitiska bedömningar. Vad vi som tidigare har yttrat oss i debatten har stött oss på har ju varit civilförsvarsstyrelsens bedömning, som har gått ut på att vi bör avvakta försvarsbeslutet 1982 innan vi tar definitiv ställning till frågan om civilförsvarsskolan i Katrineholm. Man har alltså haft den försvarspolitiska utgångspunkten, och man kan nog inte, Göran Allmér, beskylla civilförsvarsstyrelsen för att anlägga några regionalpolitiska bedömningar i sitt resonemang.

Vi som kommer ifrån valkretsen och som ansett det här förslaget vara bristfälligt har dessutom pekat på att det skulle komma att drabba en bygd

som också i många andra sammanhang är utsatt för arbetslöshet och strukturförändringar inom industrin. Att framföra detta är vår skyldighet mot den här kammaren – och också vår skyldighet mot våra väljare därhemma.

Jag vill sammanfatta med att säga att det är främst från försvarspolitiska utgångspunkter som vi har tagit ställning på detta sätt och väckt de här motionerna. Dessutom har vi ansett det nödvändigt att peka på bygdens mycket utsatta läge. Och jag kan bara beklaga att Göran Allmér och moderaterna hamnar på en annan linje än vi övriga på Sörmlandsbänken.

GÖRAN ALLMÉR (m) replik:

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort. Det gläder mig att höra att det inte är främst regionalpolitiska synpunkter som ligger bakom reservationen. Men då tycker jag att det finns så mycket större skäl, med hänsyn till de siffror som jag redovisade, att verkligen försöka att få ut största möjliga effekt av de knappa anslag som vi ställer till civilförsvarets förfogande.

När det gäller debatten f. ö. tycker jag att det är tämligen meningslöst att nu blåsa liv i den igen. Jag vill här hänvisa till den debatt som förekom mellan Bernt Ekinge och försvarsministern, och jag instämmer till alla delar i vad försvarsministern anförde i det sammanhanget.

GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Göran Allmér pratar om knappa anslag. Låt mig då bara påpeka att civilförsvarsstyrelsen, som har att hantera dessa anslag, har gjort samma grundläggande bedömning som vi att man skall ha handlingsfrihet efter 1982 års försvarsbeslut. Detta är den springande punkten i resonemang-
et.

De sifferexempel som har dragits här i kväll skall jag inte gå in på ytterligare, för dem har Bernt Ekinge i en tidigare replik utförligt bemött, och redovisat hur det faktiskt ligger till.

Jag kan återigen bara beklaga att moderaterna här ställer sig utanför den gemenskap vi i övrigt har på länsbänken och den aktion vi gör för att värna civilförvarsskolan och se till att vi har handlingsfrihet efter 1982 års försvarsbeslut.

TAGE SUNDKVIST (c) replik:

Herr talman! Det är för att vi skall få möjligheter till en total överblick av den ekonomiska situationen som jag anser att vi skall avvakta utrednings-
arbetet.

Det kan naturligtvis inte vara särskilt stor mening med att tillsätta utredningar och sedan inte låta dem arbeta färdigt utan man går in och fattar beslut under tiden som utredningarna pågår. För egen del skulle jag kunna spetsa till resonemanget och beteckna det som klåfingrighet att göra på det sättet.

PAUL JANSSON (s):

Herr talman! Jag hade inte tänkt delta i den här debatten, men efter det förvirrade meningsutbyte som ägde rum för en stund sedan mellan Bengt Kindbom och Bernt Ekinge beträffande civilförvarsskolorna i Katrineholm och Skövde känner jag mig föranlåten att ändå säga ett par ord.

Man har blandat ihop två begrepp och gjort gällande att om vi behåller anläggningen i Katrineholm skulle inte beslutet beträffande Skövde fullföljas. Det är en helt felaktig uppfattning. Beslutet om civilförvarsskolan i Skövde fattades för många år sedan, under den tid då Eric Holmqvist var försvarsminister, och det beslutet ligger självfallet fast.

I den partimotion som jag har undertecknat i sammanhanget står följande: "Riksdagen bör därför nu avslå regeringens förslag om en nedläggning av civilförvarsskolan i Katrineholm. Vad vi här anfört innebär vidare att vi, under ovan angivna förutsättningar, vidhåller inrättandet av den fjärde civilförvarsskolan i Skövde." Det är klara besked.

Bengt Kindbom frågade hur vi socialdemokrater på Skaraborgsbänken kommer att rösta. Vi kommer att rösta för den socialdemokratiska partimotionen. Vi kommer att rösta för de socialdemokratiska reservationerna till utskottets betänkande, och vi kommer alltid att rösta för en civilförvarsskola i Skövde.

BENGT KINDBOM (c):

Herr talman! Det var bra att Paul Jansson klargjorde detta inför kammaren. Vad utskottet har skrivit på s. 49 skall jag inte upprepa. Den socialdemokratiska reservationen nr 12 säger att ett ställningstagande om Katrineholmsskolans framtid bör uppskjutas till nästa försvarsbeslut, och kostnaderna för att behålla den handlingsfriheten anges till 8 milj. kr. för en tvåårsperiod. Det skall vi ställa i relation till de 57 miljoner som man beräknar för skolans byggande i Skövde.

Vad som sägs i reservationen och det som riksdagen kommer att fatta beslut om är bifall till yrkande 10 i den socialdemokratiska motionen 482. Jag går då över till den motionen och läser yrkande 10. Där hemställs "att riksdagen avslår regeringens förslag om nedläggning av civilförvarsskolan i Katrineholm". Man nämner icke med ett enda ord att beslutet när det gäller Skövde skall fullföljas.

Jag noterar att de sörmländska talare som varit uppe i talarstolen efter Bernt Ekinge har sagt att det inte finns några motsättningar mellan Skövde och Katrineholm utan att det rör sig om två orter som är föremål för ett fortsatt utredningsarbete. Man har tidigare fattat ett beslut om lokalisering av civilförvarsskolan till Skövde, men nu fortsätter man att utreda frågan, och striden om civilförvarsskolan står mellan två orter. Detta har på intet sätt stillat den oro som jag tidigare gett uttryck för.

PAUL JANSSON (s):

Herr talman! Jag tycker att det var ganska onödigt att dra i gång en debatt kring ett beslut som – ifall jag minns rätt – fattades redan 1974 om att man

skall inrätta en civilförvarsskola i Skövde. Detta beslut ligger fast. Jag förstår inte vad det är för grillar som Bernt Ekinge satt i huvudet på Bengt Kindbom i det här avseendet.

Beslutet ligger alltså fast. Vi beklagar att man ännu bara fått ett övningsfält till Skövde, men vi kommer att jobba så länge vi orkar på att få en fullt utbyggd civilförvarsskola dit – det är helt klart. Jag förstår inte varför man tagit upp den debatten i detta sammanhang. I vår motion står det att det är en förutsättning att beslutet beträffande Skövde skall fullföljas.

BENGT KINDBOM (c):

Herr talman! Jag hänvisar till vad som är föremål för beslut i denna fråga här i kammaren i dag, nämligen den socialdemokratiska reservationen 12, i vilken en punkt i motion 482 tas upp.

Överläggningen var härmed avslutad.

Försvarsutskottets betänkande 13

Punkt 1

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 483 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oswald Söderqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkande 13 punkt 1 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 483 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oswald Söderqvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 297

Nej – 16

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 1631 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Hans Petersson i Hallstahammar begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkande 13 punkt 1 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 1631 av Lars Werner m. fl.

Nr 144

Tisdagen den
13 maj 1980

Försvarspolitiken

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Da Hans Petersson i Hallstahammar begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 295

Nej - 16

M o m . 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 1 av Eric Holmqvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eric Holmqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkande 13 punkt 1 mom. 3 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 1 av Eric Holmqvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eric Holmqvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 157

Nej - 156

M o m . 4 o c h 5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Punkterna 2 och 3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkt 4

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 2 av Eric Holmqvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eric Holmqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkande 13 punkt 4 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 2 av Eric Holmqvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eric Holmqvist begärde

rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 157
Nej - 156

Nr 144

Tisdagen den
13 maj 1980

Försvarspolitiken

M o m . 2 o c h 3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 4, 6 o c h 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 1952 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oswald Söderqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkande 13 punkt 4 mom. 4, 6 och 8 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 1952 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oswald Söderqvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 296
Nej - 16

M o m . 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionerna 483 och 1952 av Lars Werner m. fl. i motsvarande delar, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oswald Söderqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkande 13 punkt 4 mom. 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionerna 483 och 1952 av Lars Werner m. fl. i motsvarande delar.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oswald Söderqvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 297
Nej - 16

Tisdagen den
13 maj 1980

Försvarspolitiken

M o m . 7

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservation 3 av Eric Holmqvist m. fl. samt 3:o) motion 1952 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Då Eric Holmqvist begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Oswald Söderqvist begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående försvarsutskottets hemställan i betänkande 13 punkt 4 mom. 7 antar reservation 3 av Eric Holmqvist m. fl. röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit motion 1952 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oswald Söderqvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 147
Nej - 16
Avstår - 150

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkande 13 punkt 4 mom. 7 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 3 av Eric Holmqvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eric Holmqvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 157
Nej - 156

M o m . 9

Utskottets hemställan bifölls.

M o m . 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 4 av Per Petersson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med

övervägande ja besvarad. Sedan Hans Lindblad begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 144

Tisdagen den
13 maj 1980

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkande 13 punkt 4 mom. 10 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 4 av Per Petersson m. fl.

Försvarspolitik

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Hans Lindblad begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 164
Nej - 148

M o m . 11-20

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 21

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionerna 416 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del och 448 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Hans Petersson i Hallstahammar begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkande 13 punkt 4 mom. 21 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionerna 416 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del och 448 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Hans Petersson i Hallstahammar begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 297
Nej - 16

M o m . 22

Utskottets hemställan bifölls.

M o m . 23

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, dels utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 5 av Eric Holmqvist m. fl. anförda motiveringen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Sedan Karl-Erik Svartberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkande 13 punkt 4 mom. 23 med godkännande av utskottets motivering röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 5 av Eric Holmqvist m. fl. anförda motiveringen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Karl-Erik Svartberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 156

Nej - 156

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, gavs propositioner dels på återförvisning till utskottet av ärendet i denna del, dels på omedelbart avgörande, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Bertil Lidgard begärde emellertid votering, varför följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den som vill att kammaren omedelbart skall avgöra försvarsutskottets hemställan i betänkande 13 punkt 4 mom. 23 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Om minst hälften av de röstande röstar nej har kammaren beslutat att ärendet i denna del skall återförvisas till utskottet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av de röstande ha röstat för bifall till ja-propositionen. Då Bertil Lidgard begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 156

Nej - 157

Kammaren hade alltså bifallit återremissyrkandet, vilket innebar att punkt 4 i sin helhet återförvisats till utskottet.

Punkt 5

M o m . 1

Utskottets hemställan bifölls.

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservation 6 av Eric Holmqvist m. fl. samt 3:o) motion 416 av Lars Werner m. fl. i

motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Eric Holmqvist begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen änyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Hans Petersson i Hallstahammar begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående försvarsutskottets hemställan i betänkande 13 punkt 5 mom. 2 antar reservation 6 av Eric Holmqvist m. fl. röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit motion 416 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Hans Petersson i Hallstahammar begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 147
Nej - 16
Avstår - 150

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkande 13 punkt 5 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservation 6 av Eric Holmqvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eric Holmqvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 157
Nej - 156

M o m . 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 416 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Hans Petersson i Hallstahammar begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkande 13 punkt 5 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 416 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Hans Petersson i Hallstahammar begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 297
Nej - 16

M o m . 4-7

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Punkt 6

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 7 av Eric Holmqvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eric Holmqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkande 13 punkt 6 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 7 av Eric Holmqvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eric Holmqvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 157
Nej - 156

M o m . 2-4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Punkt 7

M o m . 1

Utskottets hemställan bifölls.

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 8 av Eric Holmqvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med

överbägende ja besvarad. Sedan Gudrun Sundström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkande 13 punkt 7 mom. 2 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 8 av Eric Holmqvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Gudrun Sundström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 157

Nej - 154

M o m . 3 - 7

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 8 a och b

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 9 av Gunnar Björk i Gävle m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med överbägende ja besvarad. Sedan Gunnar Björk i Gävle begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkande 13 punkt 7 mom. 8 a och b röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 9 av Gunnar Björk i Gävle m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Gunnar Björk i Gävle begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 238

Nej - 75

M o m . 8 c - 17

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 18 a

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 159 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med överbägende ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 144

Tisdagen den

13 maj 1980

Försvarspolitik

Försvarspolitiken

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkande 13 punkt 7 mom. 18 a röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motion 159 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 297

Nej - 16

Mom. 18 b-21

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 22 a

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 10 av Eric Holmqvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Evert Hedberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkande 13 punkt 7 mom. 22 a röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservation 10 av Eric Holmqvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Evert Hedberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 157

Nej - 156

Mom. 22 b-38

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Punkterna 8 och 9

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkt 10

Mom. 1 och 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 1146 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkande 13 punkt 10 mom. 1 och 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motion 1146 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Nr 144

Tisdagen den
13 maj 1980

Försvarspolitiken

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 297
Nej - 16

M o m . 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 11 av Eric Holmqvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Roland Brännström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkande 13 punkt 10 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 11 av Eric Holmqvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Roland Brännström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 157
Nej - 156

M o m . 4

Utskottets hemställan bifölls.

M o m . 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 12 av Eric Holmqvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Holger Bergman begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkande 13 punkt 10 mom. 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 12 av Eric Holmqvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens

161

Tisdagen den
13 maj 1980

Försvarspolitikern

ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Holger Bergman begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 155

Nej - 158

M o m . 6

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt 11

M o m . 1 o c h 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 13 av Eric Holmqvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Roland Brännström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkande 13 punkt 11 mom. 1 och 6 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 13 av Eric Holmqvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Roland Brännström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 156

Nej - 156

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, gavs propositioner dels på återförvisning till utskottet av ärendet i denna del, dels på omedelbart avgörande, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Bertil Lidgard begärde emellertid votering, varför följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den som vill att kammaren omedelbart skall avgöra försvarsutskottets hemställan i betänkande 13 punkt 11 mom. 1 och 6 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Om minst hälften av de röstande röstar nej har kammaren beslutat att ärendet i denna del skall återförvisas till utskottet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av de röstande ha röstat för bifall till ja-propositionen. Då Bertil Lidgard begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 156

Nej - 157

Kammaren hade alltså bifallit återremissyrkandet, vilket innebar att punkt 11 i sin helhet återförvisats till utskottet.

Punkterna 12-15

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Försvarsutskottets betänkande 14

Punkt 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt 2

M o m . 1 - 3 b

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 3 c

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 619 av Nils Hjorth m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

M o m . 3 d och 4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 2 TALMANNEN:

Jag vill upplysa kammarens ledamöter om att morgondagens sammanträde kommer att inledas med behandlingen av konstitutionsutskottets i dag bordlagda dechargebetänkande 52. Omröstning i ärendet kan väntas strax efter kl. 09.00.

§ 3 Organisation av totalförsvarets högre regionala ledning m. m.

Föredrogs försvarsutskottets betänkande 1979/80:15 med anledning av propositionen 1979/80:135 om organisation av totalförsvarets högre regionala ledning m. m. jämte motioner.

Regeringen hade i propositionen 1979/80:135 - efter föredragning av försvarsministern Eric Krönmark - föreslagit riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer som föredragande statsrådet hade förordat för organisation av totalförsvarets högre regionala ledning m. m.,

2. bemyndiga regeringen att vidta de övergångsåtgärder och åtgärder i övrigt som behövdes för att genomföra vad föredragande statsrådet hade förordat.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

"I propositionen behandlas indelningen i militär- och civilområden. Nuvarande sex militär- och civilområden föreslås behållas, men antalet

Nr 144

Tisdagen den
13 maj 1980

*Organisation av
totalförsvarets
högre regionala
ledning m. m.*

Tisdagen den
13 maj 1980

*Organisation av
totalförsvarets
högre regionala
ledning m. m.*

anställda vid militärområdesstaberna bör minskas med ca 100 i förhållande till personalläget i april 1978.

I propositionen behandlas även principerna för samverkan mellan den militära och civila ledningen på högre regional nivå samt försvarsområden och län. I detta sammanhang tas ledningsorganisationen i övre Norrland upp.

Civilbefälhavarnas uppgifter, befogenheter m. m. behandlas särskilt.

Militärbefälhavarnas uppgifter m. m. tas också upp och ställningstaganden till dessa ligger till grund för överväganden om militärområdesstabernas organisation.

Slutligen behandlas lokalisering och organisation av första flygeskaderns stab, lokalisering och lydnadsförhållanden för spanings- och underrättelseavdelningen vid Södermanlands flygflottilj (F 11), Gotlands militärkommandos uppgifter vad gäller arméns grundutbildning, byggnadskontorens uppgifter m. m. samt byggnads- och reparationsberedskapens organisation, resurser och ställning."

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1979/80:1980 av Bernt Ekinge och Olle Grahn (båda fp).

1979/80:1981 av tredje vice talmannen Karl Erik Eriksson (fp), vari yrkats att riksdagen uttalade att Karlstad borde bli ny stationeringsort för civilbefälhavarkansliet i Bergslagens civilområde.

1979/80:1982 av Yngve Nyquist m. fl. (s. c. m. fp), vari yrkats att riksdagen beslutade ge regeringen till känna att Falun borde bibehållas som lokaliseringsort för civilbefälhavarkansliet i Bergslagens civilområde.

1979/80:1983 av Hans Lindblad (fp), vari yrkats

1. att riksdagen uttalade att personalminskningsmålet i antal personer från beslutet om den centrala ledningen kvarstod, men att de minskningar som inte togs ut centralt och på högre regional nivå i stället borde slå igenom på lägre regional och lokal nivå,

2. att riksdagen uttalade att kommande regeringsbeslut om sektionsindelning av militärområdesstaberna borde delges riksdagen innan organisationen trädde i kraft,

3. att riksdagen uttalade att militärbefälhavarnas uppgifter med byggnadsfrågor inte fick bli så omfattande att decentralisering till lägre regional och lokal nivå förhindrades och att deras befattning med icke operativt betingade byggnadsfrågor minimerades.

4. att riksdagen begärde en belysning av frågan om övergång till heltidsanställda civilbefälhavare,

1979/80:1984 av Sven Aspling m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen skulle besluta att civilbefälhavarens kansli för Bergslagens civilområde lokaliserades till Karlstad.

1979/80:1985 av Göthe Knutson m. fl. (m. c), vari yrkats att riksdagen uttalade att Karlstad borde bli ny stationeringsort för civilbefälhavarens kansli i Bergslagens civilområde.

1979/80:1986 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen med ändring av propositionen 1979/80:135 beslutade att försvarets högre regionala ledning skulle organiseras i fyra militär- och civilområden, i enlighet med alternativ 4 SV i ledningsutredningens förslag.

*Organisation av
totalförsvarets
högre regionala
ledning m. m.*

1979/80:1987 av Nils Erik Wååg (s) och

1979/80:1988 av Nils Erik Wååg m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna att försvarsmaktens ledningsutrednings förslag beträffande sektion 8 vid militärbefälsstab borde fullföljas.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:1986 om fyra militär- och civilområden,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:1987 om vidgning av civilbefälhavarnas uppgifter,

3. att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:1983 yrkandet 4 om belysning av övergång till heltidsanställda civilbefälhavare,

4. att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:1980 om lokalisering av civilbefälhavarkanslier till Strängnäs och Skövde,

5. att riksdagen skulle avslå motionerna 1979/80:1981, 1979/80:1982, 1979/80:1984 och 1979/80:1985 om lokaliseringen av civilbefälhavarkansliet i Bergslagens civilområde,

6. att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:1983 yrkandet 1 om personalminskningar på lägre regional och lokal nivå,

7. att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:1983 yrkandet 2 om att regeringen skulle delge riksdagen kommande regeringsbeslut om militärområdesstabernas sektionsindelning,

8. att riksdagen med anledning av propositionen och motionerna 1979/80:1983 yrkandet 3 och 1979/80:1988 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet hade anfört om det fortsatta organisationsarbetet,

9. att riksdagen godkände de riktlinjer som föredragande statsrådet hade förordnat för organisationen av totalförsvarets högre regionala ledning m. m.,

10. att riksdagen bemyndigade regeringen att vidta de övergångsåtgärder och åtgärder i övrigt som behövdes för att genomföra vad föredragande statsrådet hade förordnat.

Reservationer hade avgivits *beträffande lokalisering av civilbefälhavarkansliet i Bergslagens civilområde*

1. av Gudrun Sundström (s) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa

Tisdagen den
13 maj 1980

*Organisation av
totalförsvarets
högre regionala
ledning m. m.*

att riksdagen med avslag på propositionen 1979/80:135 i denna del och på motionerna 1979/80:1981, 1979/80:1984 och 1979/80:1985 samt med bifall till motionen 1979/80:1982 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten hade anfört om fortsatt lokalisering i Falun av civilbefälhavarkansliet i Bergslagens civilområde.

2. av Göthe Knutson (m) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen med avslag på propositionen 1979/80:135 i denna del och på motionen 1979/80:1982 samt med bifall till motionerna 1979/80:1981, 1979/80:1984 och 1979/80:1985 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten hade anfört om lokalisering av civilbefälhavarkansliet i Bergslagens civilområde till Karlstad.

Till betänkandet hade fogats två särskilda yttranden, nämligen

1. *beträffande landets indelning i civil- och militärområden* av Hans Lindblad (fp) samt

2. *beträffande lokalisering av civilbefälhavarkansliet* av Hans Lindblad (fp) och Holger Bergman (s).

GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! I försvarsutskottets betänkande nr 15 behandlas bl. a. frågan om lokaliseringen av civilbefälhavarnas kansliet.

Låt mig erinra om att landets indelning i militärområden i stort sett sammanfaller med denna lokalisering. Detta förnuftiga förhållande skall fortsätta. Det är emellertid inte överallt som civilbefälhavarnas kansli och militärstaben ligger på samma ort. Det borde de göra – det anser både försvarsmaktens ledningsutredning och försvarsministern. Skälen är flera. Framför allt betonas att samverkan mellan försvarsmakten och totalförsvarets civila delar blir allt betydelsefullare, detta för att man skall nå bästa effekt i bl. a. det viktiga planeringsarbetet. Slutsatsen blir helt naturligt att civilbefälhavarens kansli bör ligga på samma ort som milostaben. I ledningsutredningens betänkande – SOU 1978:77 – framhålls bl. a. att milostab och CB-kansli inte bara är samgrupperade i krig utan också betraktas som integrerade delar i en totalförsvarsstab. Man påminner också om att militärbefälhavarna och civilbefälhavaren gemensamt förbereder och genomför ledningsövningar dels för milostab och CB-kansli, dels för fo-staber och länsstyrelser. Förberedelserna för dessa övningar underlättas om kanslierna ligger på samma ort.

För att vinna tid denna sena timme skall jag, herr talman, avstå från att redogöra för raden av andra starka motiv som åberopas av ledningsutredningen.

Civilbefälhavarens kansli i Bergslagens militärområde ligger i Falun, medan milostaben ligger i Karlstad. I den proposition, 1979/80:135, som behandlas i betänkandet säger statsrådet: "De nämnda kontakterna med militärbefälhavaren och med de civila totalförsvarsmyndigheterna m. fl.

talat enligt min mening för en omlokalisering av kansliet till Karlstad. I Karlstad kan kansliet beredas plats i befintliga statliga lokaler utan några särskilda investeringar. Då emellertid några allvarigare invändningar mot den nuvarande ordningen inte har gjorts bör denna lokaliseringsfråga prövas i samband med att ny civilbefälhavare skall utses för Bergslagens civilområde.”

Vi är en rad motionärer som inte delar statsrådets slutsats. Vi finner att några allvarliga invändningar inte gjorts och att både sakliga och principiella skäl talar för en lokalisering av kansliet till Karlstad. Karlstad är ju också residensstad, och där finns en ny civilbefälhavare att utse.

I civilutskottets yttrande över den här frågan finns en avvikande mening anmäld av en motionärerna, nämligen Magnus Persson, socialdemokrat. I likhet med vad jag gör i min reservation till försvarsutskottets betänkande talar han för att ett beslut bör ske nu om att civilbefälhavarens kansli skall lokaliseras till Karlstad.

Herr talman! Det finns ytterligare två skäl till att det här beslutet bör fattas nu och det ena är, som jag i förbigående nämnt, att en ny civilbefälhavare skall utses efter länschefen i Kopparbergs län. Det skall också utses en ny kanslichef. Det här är rätt tidpunkt, och skälen är som sagt starka och satta på pränt både av den utredning jag hänvisat till och av försvarsministern själv.

Jag ber, herr talman, att med detta få yrka bifall till min reservation, nr 2, vid föreliggande betänkande.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna har i sin motion med anledning av propositionen om försvarsmaktens högre regionala ledning förordat alternativ 4 SV när det gäller organisation av milostaberna. Det finns mycket som talar för en sådan omorganisation.

Det finns stora milon och det finns små milon. Det finns stora och hårt ansträngda milostaber och det finns små och mycket litet ansträngda milostaber. Alla som har sysslat med de här frågorna vet att Övre Norrlands milo, Östra och Södra milona är de stora tunga milona med stora förband, skolor osv. och att dessa milostaber är ganska hårt belastade. Alla vet också att de övriga, som jag vill beteckna som de små milona, har mycket få förband, nästan inga skolor och mycket liten belastning på sin stabsorganisation. Detta gäller fredsorganisationen.

Även när det gäller krigsorganisationen, efter genomförd mobilisering, finns den här ojämnheten kvar. Många av de förband som mobiliseras i dessa mindre milon flyttas ganska snart in under milochefer som redan har hand om de stora tunga milona. Vpk har redan tidigare varit inne på tankegångar om en omorganisation, och det finns nu ett väl genomarbetat underlag för detta, där man klart och tydligt visar att det finns fördelar med den organisation som bygger på fyra milon.

FLU 74, försvarsmaktens ledningsutredning, har dock inte velat stanna för det förslaget, utan man vill fortfarande ha en organisation med sex

*Organisation av
totalförsvarets
högre regionala
ledning m. m.*

*Organisation av
totalförsvarets
högre regionala
ledning m. m.*

milostaber.

När vi talar om detta måste vi också tänka tillbaka på det som hände under 1960-talet när de integrerade milostaberna organiserades. Vi fick då en väldig ansvällning av personal och befattningar inom de här staberna. De bantningar som nu föreslås och som tillkommit framför allt för att spara pengar men också för att förhoppningsvis effektivisera verksamheten motsvarar på intet sätt den uppräknings som skedde för ungefär 15 år sedan. Det finns mycket goda möjligheter att med fyra milostaber klara organisationen både i fred och efter mobilisering. Besparingarna i fredsorganisationen blir mer än fördubblade jämfört med alternativet sex militärområden. Enbart detta är ett mycket gott skäl för att stanna för 4 SV.

Jag ber därför, herr talman, att yrka bifall till vpk:s motion i den här frågan.

GUNNAR OSKARSON (m):

Herr talman! I fråga om lokaliseringen av civilbefälhavarnas kanslier har regeringen gett civilbefälhavaren i Bergslagens civilområde i uppdrag att utreda civilbefälhavarnas uppgifter främst i fråga om den operativa krigsplaneringen. Det är inom detta område som samarbetet mellan civilbefälhavarens kansli och övriga totalförsvarsmyndigheters organisationer är mest intressant. Utredningen har nyligen överlämnat sitt betänkande till regeringen. Departementschefen räknar med att framlägga förslag i frågan i budgetpropositionen 1981. Därför anser utskottet att man inte nu skall ta ställning i frågan utan skall avvakta regeringens kommande förslag i budgetpropositionen.

Det är naturligtvis förenat med vissa fördelar om civilområdenas kanslier är lokaliserade till samma ort som militärbefälstaben. Men det finns också andra synpunkter på lokaliseringen som bör beaktas. Civilbefälhavarens kansli har ett nära samarbete med övriga totalförsvarsmyndigheter och försvarsorganisationer inom civilområdet. Låt mig bara som exempel få nämna att i västra civilområdet är civilbefälhavarens kansli beläget i Göteborg och civilbefälhavaren i Mariestad. Av de 16 lokalförsvarsinstitutioner som civilbefälhavarens kansli har att samarbeta med är 14 belägna i Göteborg och två på annan plats. Samtliga civilbefälhavare och militärbefälhavare har i sina yttranden inte haft något att erinra mot de nuvarande förläggningssorterna för civilbefälhavarnas kanslier.

I fråga om civilbefälhavarens kansli i Bergslagens område skriver utskottet, som redan sagts här, att lokaliseringen av kansliet i enlighet med propositionen bör prövas i samband med att ny civilbefälhavare utses för området. Med anledning därav yrkar jag bifall till utskottets hemställan på den punkten.

Till Oswald Söderqvist vill jag säga att ledningsutredningen föreslog sex militärområden och sex civilområden. Utredningens betänkande har remissbehandlats, och det övervägande antalet remissinstanser har förordat ett bibehållande av sex militärområden resp. sex civilområden. Detta är också regeringens förslag i propositionen. Utskottet föreslår att riksdagen bifaller

propositionens förslag, och jag yrkar bifall till utskottets hemställan på den punkten.

HANS LINDBLAD (fp):

Herr talman! Jag kommer inte att gå in närmare på principer och förslag som finns i den reservation som jag avgav i försvarsmaktens ledningsutredning eller i en motion jag har väckt i riksdagen. Eventuellt intresserade kan läsa det där. Jag tänker främst ta upp några andra saker.

Låt mig ändå säga att det är klart att fyra militärområden och civilområden vore bättre. Det vore en billigare lösning, det innebär en större besparing än riksdagen begärde 1978. I stället får vi nu en dyrare lösning än en enhällig riksdag begärde för två år sedan. Jag har svårt att se de argument som finns för att man skall vara mindre angelägen om besparingar än man var den gången.

Det finns också en rad som jag tycker operativa skäl för fyra militärområden: Varje militärbefälhavare får ett ansvar över samtliga operationer, alltså i luften, på marken och till sjöss.

Men det var inte detta jag ville ta upp.

Jag vill först konstatera att försvarsministerns första proposition efter försvarsledningsutredningens förslag, den som rörde den centrala ledningen var mycket tuff. De flesta blev överraskade över att någon vågade ta så rejäla tag. Den här propositionen innebär mera att man följer det minsta motståndets lag, att man gör så litet som möjligt och gör det mycket enkelt för sig.

Det finns principiella frågor som gäller mer än det vi i dag talar om, nämligen hur riksdagen skall förhålla sig när man fattar beslut om att ändra statliga organisationer.

Det första är den princip som statsrådet anför, nämligen att man skall ha en lägre detaljeringsgrad. Riksdagen skall inte så hårt binda myndigheternas struktur och detaljorganisation utan ge större frihet åt antingen regeringen eller, som det sägs här, militärbefälhavaren själv att bestämma. Det ligger kanske mycket i den idén, men just det här exemplet var kanske inte så bra valt.

För det första bör en milostabs fredsorganisation överensstämma med krigsorganisationen. Det är alltså inte rimligt att man ändrar från det ena militärområdet till det andra. För det andra är det inte så bra om de olika milostaberna har olika uppbyggnad och är organiserade på olika sätt, så att sektion 1 på den ena gör någonting annat än sektion 1 på en annan. Det blir då svårt att byta folk, och det blir svårt för den centrala nivån att hålla ihop det hela.

Men principen som statsrådet för fram, att man bör ha en lägre detaljeringsgrad, har skäl för sig.

Det första skälet är att en organisation bör kunna utvecklas. Man hittar ständigt nya metoder, och det är bra om man kan få göra det utan att detaljerade riksdagsbeslut läser varje sektion eller avdelning.

Det andra skälet är att om man detaljreglerar mycket tvingas man till täta

Nr 144

Tisdagen den
13 maj 1980

*Organisation av
totalförsvarets
högre regionala
ledning m. m.*

*Organisation av
totalförsvarets
högre regionala
ledning m. m.*

propositioner om man vill ändra riksdagsbesluten.

Den tredje möjligheten – och det är väl den värsta – är att man ändrar organisationen trots att riksdagen har fastställt den, dvs. att man bryter ett riksdagsbeslut.

Det finns exempel på alla dessa tre saker: Myndigheter som har kvar sin gamla organisation därför att riksdagen har gått för långt, att riksdagen tvingats att fatta täta beslut och att man gått emot ett riksdagsbeslut.

Vilken detaljeringsgrad bör man ha över huvud taget? Det är ingen tvekan om att det som statsrådet föreslår i den här propositionen är någonting helt annat än det som föreslogs i den för två år sedan, då man rätt detaljerat band de centrala staberna. I år har regeringen fått föreslå ändringar på ett par punkter, och nu passade riksdagen för några minuter sedan på att för egen hand ändra på ytterligare en punkt, men det hör ju till spelets regler.

Jag tror att detaljeringsgraden kan variera. Det är möjligt att riksdagen borde säga sig att det är viktigt att man håller noggrann koll på en myndighet som har till uppgift att fördela pengar och verkligen ställer stora krav på att noggrant gå in på hur den skall arbeta. Om myndigheten i fråga är övervakande, granskar människor och kollar att lagstiftningen följs kanske riksdagen bör ställa större krav på att i detalj gå in och styra verksamheten och inte bara fastställa antalet personer som skall vara anställda, lokaliseringsort och litet allmänna riktlinjer. En myndighet som har litet mer av affärsmässighet över sig skall man måhända styra mindre, och sedan finns det hela skaran av myndigheter däremellan. Jag tror att det i och för sig vore bra om man kunde hitta en princip för det här. Nu har vi en känsla av att det är väldigt slumpartat hur långt riksdagen går i detaljeringsgrad.

Föreliggande proposition är väl på sitt sätt ett olycksfall i arbetet. I den sägs principiellt att vi inte alls skall fatta bindande beslut på nivåerna under chefen, dvs. när det gäller hur många sektioner det skall vara och vilka de skall vara. Däremot skall enligt statsrådet en bestämd sektion vara kvar, nämligen just den som försvarsledningsutredningen på – som jag naturligtvis tycker – mycket goda grunder ansåg skulle bort. Nämligen sektion 8.

Nu har ett enigt utskott sagt att så bör man inte göra, och det är en klar anvisning till statsrådet om att titta över sektion 8.

Varför vill statsrådet och andra ha den kvar? Jag tror att förklaringen är väldigt enkel: det finns alltid en konservatism i organisationer. Ändrar man någonting, finns det alltid några som tycker det är fel att man ändrar på det som man har i dag. På sektion 8 finns det naturligtvis ganska många människor. Där ingår cheferna och flera andra i en särskild kår, så de är väl organiserade. Det är nog också klart att militärbefälhavaren inte gärna vill ta obehaget att gå emot dem. Därför har vederbörande kunnat uppbåda en massa energi för att visa att just de skall vara kvar. Följer man minsta motståndets lag, då säger man självfallet att sektion 8 skall vara kvar.

Vad gör då sektion 8? Den sysslar till stor del med sådant som försvarsledningsutredningen sade och riksdagen i princip också har sagt att milostaber inte skall syssla med, nämligen det som har att göra med fredstida verksamhet och rätt mycket av fastighetsförvaltning osv., som i stället borde

ligga på verkställighetsorgan på lokal nivå. Det är alltså icke en milofunktion. Av det som sektion 8 f. n. gör är det alltså bara en begränsad del som skall vara kvar, om militärbefälhavarna skall ha de uppgifter som är viktiga – den operativa uppgiften och i andra hand mobiliseringsuppgiften – och inte så mycket fredsproduktionsärenden.

Försvarsledningsutredningen föreslog i stället en ny sektion, som skulle ta det som blev kvar av sektion 8 tillsammans med den s. k. fältarbetsavdelningen och föra dem ihop med transport- och sambandsenheterna. Tanken var att få en något så när rimlig storlek på de olika sektionerna, så att vi inte fick några väldigt stora och andra väldigt små. Transportsektionen består i dag av en enda man. Det innebär att när han är sjuk, är på kurs eller har semester finns det ingen transportfunktion. I budgetpropositionen noterar försvarsministern, när han talar om milostaberna, att militärbefälhavarna har anmält att resurserna inom milostaberna inte räcker till för det ökade arbetet med transportplanläggning. Bristen är alltså svår, och tanken med förslaget var att man skulle få en sektion med en sektionschef som hade litet större bredd och som med ganska stor tyngd skulle kunna tala med järnvägsbefälhavare, med vägverk och andra som det gäller. Det skulle alltså bli bättre möjligheter att sköta de viktiga transportfrågorna, som sannolikt är de som nu sköts sämst inom milostaberna. Samtidigt skulle man få en rimligare uppläggning av staberna och inte ha ett par förhållandevis stora sektioner och andra pyttesmå.

Det finns naturligtvis mycket starka, sakliga skäl för detta. Överbefälhavaren har också bejakat förslaget. Jag tror att många av militärbefälhavarna i och för sig sakligt sett inser att det är riktigt, men de går inte gärna mot sin egen personal. Därför har alltså konservatismen, det bestående, alltid ett övertag när det gäller att besluta om organisationer.

Min förhoppning är nu att regeringen, när den sedan kommer med ett förslag som skall redovisas för riksdagen innan det fastställs, gör det på ett rimligt sätt, ger konservatismen mindre inflytande och försöker få en så rationell ordning som möjligt.

Herr talman! Jag har försökt se på den här frågan ur en annan principiell synpunkt. Det är inte bara fråga om hur långt man skall gå i detalj; jag tror att man inte skall göra det så mycket som riksdagen hittills har gjort i allmänhet utan försöka styra mer genom att ange mål för en verksamhet, med programbudget osv. i stället för att hårt låsa avdelningsgränser etc.

Vad använder vi då över huvud taget för metod här i huset när vi fattar beslut i organisationsfrågor? Jag roade mig med att se på några beslut. När det gällde socialstyrelsen var inte parlamentariker med när man beredde förslaget. Sedan fattades det ett beslut, och så skulle en organisationskommitté se på det hela efteråt. Där finns inte heller parlamentariker med.

När det gäller statskontoret hade vi en utredning före beslutet, som fattades i förra veckan. Där fanns inte parlamentariker med. Man fattar alltså ett principbeslut, och sedan skall man ha en organisationskommitté. Då säger riksdagen att där vill vi ha med parlamentariker. Det gäller hur man skall ordna detaljerna sedan man har fått principerna fastlagda. Inom

*Organisation av
totalförsvarets
högre regionala
ledning m. m.*

*Organisation av
totalförsvarets
högre regionala
ledning m. m.*

parentes kan jag dessutom säga att statskontoret kanske är en av de myndigheter där behovet är minst i detta avseende. Statskontoret är ju regeringens stabsorgan, och där finns inte de behov av att styra hårt som man kanske har när det gäller att fördela pengar, granska lagstiftning osv.

Sedan har vi de centrala staberna. Där har en utredning, som suttit i flera år, lagt fram ett förslag. Vi fick en proposition, varefter ÖB får göra de sista detaljerna. Det är alltså myndigheter som har gjort detta arbete - kanske på sitt sätt den rimligaste metoden.

När det gäller de centrala militära förvaltningsmyndigheterna fanns det över huvud taget inte något utarbetat förslag. Man sade bara att vi tar bort 1 800 personer, sedan får vi se hur det skall gå. Det var det djärva greppet som statsrådet tog då i fråga om allmänt administrativa innovationer: ju mer man skär bort på central nivå, desto mer decentralisering blir det. Om den principen användes allmänt inom statsförvaltningen, skulle vi spara en mängd utredningsarbete och få positiva effekter. Det är en speciell metod, en ytterligare variant. På myndighetsnivå försiggår nu överväganden om hur man skall följa upp detta.

I fråga om milostaberna har parlamentariker givit underlaget samma parlamentariker som givit underlag till de centrala staberna. Så säger statsrådet att riksdagen över huvud taget inte skall besluta om detta, utan det skall milostaberna göra. Här har alltså parlamentariker suttit, och så blir de bara framtagare av underlag för regionala chefers bedömning. Det är möjligt att detta ur allmän parlamentarisk synpunkt inte är den roll vi vill ha.

Beträffande försvarets sjukvårdsstyrelse som vi behandlat i dag hade statsrådet ett mycket detaljerat förslag. Parlamentariker anlätades inte före och inte efter beslutet. Jag har tagit sex exempel som avser sex helt olika metoder. Det kan finnas skäl för var och en av metoderna, men det vore bra om man hade en regel. Jag tror att om den metod som försvarsministern nu föreslår skulle ha varit allmänt giltig, nämligen att riksdagen fattar beslut om principer i stort och inte om organisationen, så skulle försvarsledningsutredningen inte ha ägnat så mycket tid åt att gå in och granska de olika sektionerna. Det tog egentligen mer tid att fastställa organisationerna än att finna principerna. Det förefaller litet märkligt. Det hade varit värdefullt om man hade vetat vad som skall avgöras på regional nivå. För då hade det varit möjligt att hitta utredare och konsulter som kanske haft rimligare marknadsvärde än vi har. Ursäkta -- tvärtom kan det också vara. Framför allt skulle den offentliga utredningen ha sparat tid, och man skulle ha varit klar tidigare. Det gäller att försöka hitta ett slags regel som kan tillämpas när man skall granska en myndighet. Hur mycket tid skall man lägga ned innan man hittar principerna? Skall det vara parlamentariker med? Skall därefter riksdagen fatta beslut i organisationsfrågor? Om de här sex varianterna finns, så behöver man inte tillämpa samma princip jämt, men jag tror att det vore bra att hitta någon form av allmän policy. Försvarsministern har fört in åtminstone tre nya varianter, och jag tror att en del av dem kan ha positiva effekter. Några av dem är jag inte fullt lika imponerad av, vilket kanske framgått.

*Organisation av
totalförsvarets
högre regionala
ledning m. m.*

Det vore bra att undvika dubbeljobb och framför allt att få in parlamentariker vid en rimlig tid och på en rimlig nivå. Det behövs alltså regler för hur vi skall göra organisationsförändringar, och jag tror att det också behövs regler för vilken detaljeringsgrad man skall ha, så att man alltså kan fördela jobb på utredning före och efter riksdagsbeslut och bedöma var och hur parlamentariker bör komma med.

Jag tror att statskontoret, riksrevisionsverket, regeringen och riksdagen bör fundera på hur man skall hitta principer för att göra detta arbete på ett rimligt sätt. Det är på sitt sätt typiskt att när riksdagen förra veckan behandlade frågan om statskontoret, så handlade nästan hela debatten om ADB, inte om organisationsutredningar som är en viktig del av statskontorets jobb.

Herr talman! Detta var några principiella synpunkter som jag hade tänkt anföra i samband med riksdagsbeslutet om statskontoret förra veckan. Men alla ville då åka med sina tåg. Jag tänkte ta upp detta vid ett tillfälle då det finns gott om tid, och det finns nu i kväll.

Därmed över till civilbefälhavarna. Försvarsledningsutredningen hade ganska litet i sina direktiv härom. Man skulle granska miloorganisationen men kom snart fram till att det inte går att göra en miloorganisation som är optimal och sedan anpassa civilområdena till denna. I vissa avseenden var faktiskt civilområdena det svåra i sammanhanget – hur stora de kunde vara, hur mycket resurser de kunde inrymma, osv.

Nu finns det i propositionen nästan ingenting alls om förslaget på civilområdessidan. I stället utlovas detta till nästa års budgetproposition, och det kanske kan vara bra, för en bit fattades i försvarsledningsutredningen – det som nuvarande civilbefälhavaren i Bergslagen har fått granska, nämligen frågan som hängde ihop med krigsorganisationens uppgifter. Jag skulle gärna vilja att man tog upp ett antal saker i den propositionen. Den ena är befogenheterna i fred för civilbefälhavarna. Här är det ingen tvekan om – det hör till den allmänna konservatismen – att svenska länsstyrelser säger: Vi är direkt underställda regeringen. Det får icke finnas någon mellan oss och den. Alltså får en civilbefälhavare över huvud taget inte ha någon inverkan på oss i fredstid.

Det säger de alla spontant – det är något av en ryggmärgsreaktion. Däremot erkänner länsstyrelserna att blir det krig, då ställer de sig under civilbefälhavaren.

Detta är en rigid och helt omöjlig inställning, för då har man inte bejakat tanken på ett totalförsvär. Ingen människa tror att man kan bedriva detta med 24 län, utan det behövs övergripande organ, och dem kan man inte bara sätta i gång i krigstid.

Jag tror att man måste sätta sig på landshövdingarna och länsstyrelserna här. Det bör klart sägas ifrån att vi måste bort från inkräkthet och formalism, om vi verkligen tror på behovet av ett fungerande totalförsvär. Det är viktigt att den principen slås fast, tycker jag.

Det andra är kansliernas storlek. Det går naturligtvis inte att ha övergripande uppgifter och väga t. ex. sex län mot varandra, om man har

Tisdagen den
13 maj 1980

*Organisation av
totalförsvarets
högre regionala
ledning m. m.*

kanslier på fyra personer.

För det tredje tror jag inte, om man skall ha reella civilbefälhavare, att det går att låta den sysslan vara någonting som landshövdingarna har som extraknäck. Jag skulle vilja göra en arbetsstudie på hur mycket tid våra civilbefälhavare ägnar åt det uppdraget.

Dessutom ligger det så att säga kompetenskonflikter inbyggda i det här. Länsstyrelserna erkänner, som jag sade förut, inga civilbefälhavare med planeringsuppgifter i fred. En civilbefälhavare som samtidigt är landshövding betraktar man på de övriga länsstyrelserna som en yrkesbror, och den kan man ju alltid snacka med. Konsekvensen av detta är att de flesta inte vet vad en civilbefälhavare är. Man känner alltid landshövding Edenman, landshövding Hörjel och vilka de nu är. Att de samtidigt är civilbefälhavare vet få.

Ytterligare ett skäl för att civilbefälhavarna skall vara heltidsanställda är att det inte är rimligt att man tappar sex landshövdingar i ett mobiliseringsläge. De bara försvinner för att bli civilbefälhavare, och så står sex län med helt okända personer i ledningen, vilket vore psykologiskt olyckligt.

För det fjärde tror jag att man bör, när det kommer en proposition, ändra departementstillhörigheten för civilbefälhavarna. Detta hör naturligt till försvarsdepartementet. Det finns ett skäl för att det skall vara kommundepartementet, och det är att lokalerna ofta är desamma som länsstyrelsens. Har man samma vaktmästare och växel så kan det vara bra att det också är samma departement, men det är det enda sakliga skälet. Sedan finns det ett annat skäl, och det är att kommundepartementet tycker att man har så litet att göra att man gärna vill ha kvar den här verksamheten. Jag har dock aldrig märkt något intresse – det finns inget som är belagt utåt i varje fall.¹

Däremot har försvarsdepartementet författningsmässigt det ansvar som det här gäller, alltså totalförsvarsamverkan. Där finns samordningsavdelningen, så det vore rätt naturligt att lägga civilbefälhavarna under försvarsdepartementet. Det är min förhoppning att försvarsdepartementet, som tydligen har svårt att få ta i den här frågan, ändå skulle kunna påverka den så mycket att man får rimliga principer.

Så skall jag komma in på en fråga som tidigare talare har berört, nämligen kansliernas lokalisering. Det är i och för sig en bagatellartad fråga.

Jag tror att det var Ingemar Hedenius som berättade om en tänkt figur, en manschauvinistisk kulturradikal, som av någon anledning inte ville vakna en morgon och finna att han hade legat med en präst. Alltså bör det inte finnas kvinnliga präster – det är hans argument. Men det skälet kan han inte föra fram. Därför måste han hitta ett antal principiella motiveringar mot kvinnliga präster. Han söker då sådana, och de blir naturligtvis krystade.

Jag tror att det är precis på samma sätt i det här sammanhanget. Alla civilbefälhavare har sagt att lokaliseringen skall vara som nu, precis som milobefälhavarna har sagt att sektion 8 skall vara kvar och precis som personalvårdsbyrån har sagt att den skall vara kvar. Det robusta skälet är att har man kansliet i Stockholm, Göteborg eller Malmö, så vill man inte bli förflyttad till obygder som Strängnäs, Skövde och Kristianstad. Det är

begripligt. De skälen förstår naturligtvis alla, men detta kan man inte föra fram. Då måste man hitta principer, och därför säger man att samverkan mellan civilbefälhavare och militärbefälhavare inte är så viktig som försvarsledningsutredningen vill göra gällande.

Försvarsledningsutredningen sökte titta på frågan rent principiellt. Vi kom fram till att samverkan mellan militärbefälhavare och civilbefälhavare var av central betydelse för totalförsvaret. Det är där som alla funktioner möts. De står för den samordnande planeringen. För verkställighetsfunktionen svarar andra organ. Bland dessa finns högre regionala myndigheter på civil nivå, exempelvis järnvägsbefälhavare, domkapitel, postbefälhavare och radiobefälhavare. Men här är det fråga om verkställighetsfunktionen till skillnad från ledningsfunktionen. Vi såg även fler principer. Civilbefälhavarens och militärbefälhavarens kansli resp. stab kan ses som en integrerad totalförsvarsstab i krig. Men till allt detta säger försvarsministern att det inte går att väga det ena mot det andra, att det är hugget som stucket.

Sedan kommer frågan för yttrande till civilutskottet och där tycker man att samverkan mellan civilbefälhavare och andra civila är mycket viktigare. Jag förstår att ordet "civil" för civilutskottet har en särskild innebörd. Man slår alltså fast en rakt motsatt princip, som också försvarsutskottet har godtagit. Men för att vara konsekvent skulle man i så fall ha noterat att civilbefälhavarkansliet i Östersund skulle flyttas till Sundsvall, där de 14 högre regionala civila funktionerna finns. Samma argument gäller för Sundsvall som för Stockholm, Göteborg och Malmö men inte om den verkliga bevekelsegrunden bara är konservatism.

Hade man från första början sagt att man inte ville flytta, hade ju alla insett att det inte var något problem. Men vad säger man nu i verkligheten i och med detta – jo, att totalförvarssamverkan mellan civila och militära funktioner är mindre viktig än att man håller ihop inom resp. enhet. Det är alltså fråga om en helt annan filosofi än totalförvarstanken. Man skall tydligen i stället se totalförsvaret som två delar – en civil och en militär. Att dessa hålls samman var för sig är viktigare än samverkan. Men nu tror jag inte att civilutskottet har begripit att detta blir konsekvensen, och därför är det kanske inte så farligt. Rent sakligt är det dock innebörden av detta, och det är inte bra.

Det är därför min förhoppning att vi, när en proposition framläggs i frågan, skall komma till rätta med detta förhållande. Som skäl för att inte flytta kansliet kan anföras att man inte behöver följa principen. Men det är ändå viktigt att principen ligger fast.

Jag gör här den mycket enkla konklusionen att civilbefälhavaren i dag är en svag länk i totalförsvaret med mycket kringskurna handlingsmöjligheter i fred och med kansliresurser som är mindre än en lastbilscentral i en mindre kommun. För civilbefälhavaren personligen är det bara fråga om ett deltidsjobb bland många andra deltidsfunktioner – som ofta är fallet – och därför blir det få arbetstimmar.

För att skapa trovärdighet kring civilbefälhavarefunktionen krävs att regeringen ger ett innehåll åt det utlovade förslaget i nästa års budgetpro-

*Organisation av
totalförsvarets
högre regionala
ledning m. m.*

*Organisation av
totalförsvarets
högre regionala
ledning m. m.*

position. Det är alltså min förhoppning att vi då får goda förslag i det här avseendet. Jag har således ingen anledning att nu framställa yrkanden som ändå blir avslagna.

GUDRUN SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! I försvarsutskottets betänkande 1979/80:15 om totalförsvarets högre regionala ledning behandlas en motion väckt av samtliga ledamöter på Dalabänken. I denna motion motsätter vi oss en förändring av lokaliseringen av civilbefälhavarkansliet.

Något avgörande skäl för att flytta detta kansli från Falun har inte redovisats. Flyttningen skulle innebära svårigheter för den nuvarande personalen, och de resurser som redan nu finns på platsen skulle överges. Vi anser heller inte att det finns några skäl som talar för att avgörandet av frågan om lokaliseringen av civilbefälhavarens kansli skall ske med hänsynstagande till någon viss person vid något visst tillfälle.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 1, i vilken hemställs om bifall till motion 1982.

BJÖRN KÖRLOF (m):

Herr talman! Jag vill inledningsvis instämma i det som Gudrun Sundström nyss anfört. Jag vill utöver detta framföra några ytterligare synpunkter.

I och för sig kunde det också vara mycket frestande för den som varit sekreterare åt civilbefälhavaren i Bergslagen i dennes utredning om operativa uppgifter, att ta upp en debatt med Hans Lindblad om denna utredning. Dess betänkande är emellertid sekretessbelagt, och jag kan därför inte gå in i en debatt om det med Hans Lindblad, som på ett charmigt sätt behandlade denna fråga. Med hänsyn till att timmen är sen skall jag begränsa mig till att ta upp några andra frågor.

Principerna för förordnande av civilbefälhavare är en sak – i det avseendet bör gälla de allmänna principer för tillsättningen av statliga tjänster som uttalas i regeringsformen. Det innebär att den av landshövdingarna i civilområdet skall utses som i krig och fred bäst kan anses fullgöra de uppgifter som är förenade med den befattningen. Att det alltid, som föreslås i en motion i detta ärende, skall vara landshövdingen i Värmlands län som skall vara civilbefälhavare i Bergslagens civilområde tycker jag är en omöjlig princip.

Var civilbefälhavarens kansli skall vara lokaliserat har inte – och bör enligt min mening inte ha – någon koppling alls till vem som för tillfället innehar befattningen som civilbefälhavare. Civilbefälhavarkansliet i Bergslagens civilområde har ända sedan 1950-talet varit lokaliserat till Falun. De remissinstanser som har yttrat sig över ledningsutredningens förslag rörande dessa kansliers lokalisering har inte funnit någon olägenhet med nuvarande lokalisering till Falun.

Vad civilbefälhavarkanslierna sysslar med och vad dessa kanslier i framtiden kommer att ha för uppgifter torde för många av kammarens ledamöter vara ganska okänt. Det är riktigt att dessa kanslier har en viktig

uppgift när det gäller samverkan med militärbefälsstaben, men man känner dåligt till civilbefälhavarens uppgifter om man fäster helt avgörande vikt vid detta. Det förhåller sig nämligen så att civilbefälhavarnas freds- och krigsuppgifter och de samverkansbehov som konstitueras av dessa uppgifter har ganska olika tyngdpunkt i olika civilområden. Det kan gälla samverkan med järnvägsbefälhavare, telebefälhavare, Sveriges Radios högre regionala organ samt – inte minst viktigt – företag inom olika väsentliga näringslivsgrenar, vid sidan av den samverkan som förekommer med alla länsstyrelser och landsting.

Frågan var kansliet i Bergslagen skall ligga skall alltså enligt min mening värderas mot bakgrund av dessa uppgifter och samverkansbehov i Bergslagen. En värdering av dessa faktorer talar alls inte entydigt för Karlstad.

Mot denna bakgrund yrkar också jag bifall till reservation nr 1 av Gudrun Sundström.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 1986 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oswald Söderqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkande 15 mom. 1 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 1986 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oswald Söderqvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	296
Nej	–	16
Avstår	–	1

Mom. 2–4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o) reservation 1 av Gudrun Sundström samt 3:o) reservation 2 av Göthe Knutson, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Göthe Knutson begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen änyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Göthe

Tisdagen den
13 maj 1980

*Organisation av
totalförsvarets
högre regionala
ledning m. m.*

Knutson begärt votering även beträffande kontrapropositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen angående försvarsutskottets hemställan i betänkande 15 mom. 5 antar reservation 1 av Gudrun Sundström röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit reservation 2 av Göthe Knutson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Göthe Knutson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 87
Nej - 30
Avstår - 196

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkande 15 mom. 5 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 1 av Gudrun Sundström.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Gudrun Sundström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 259
Nej - 38
Avstår - 16

Mom. 6-10

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 4 Föredrogs

Försvarsutskottets betänkanden

1979/80:16 med anledning av propositionen 1979/80:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1979/80 såvitt avser försvarsdepartementets verksamhetsområde

1979/80:17 med anledning av propositionen 1979/80:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1979/80 såvitt avser ekonomiskt försvar inom handelsdepartementets verksamhetsområde

jämte motion
1979/80:18 om uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Nr 144

Tisdagen den
13 maj 1980

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 5 På förslag av talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

§ 6 TALMANNEN:

Jag får meddela att på morgondagens föredragningslista uppföres näringsutskottets betänkanden 49, 50 och 51 främst bland två gånger bordlagda ärenden.

§ 7 Kammaren åtskildes kl. 23.37.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert